ruth herrmann

HAMBURGDAKİ KÜÇÜK İSTANBUL

ÇOCUK KİTAPLARI

ARKADAŞ KİTAPLAR
Cem Yayınevi Çocuk Dizisi
Ankara Caddesi 40, kat: 2, Cağaloğlu
İSTANBUL

Dizim ve prova: İshak Basımevi; Ofset filmler: Ebru Grafik; Kapak basımı: Reyo Ofset; Özgün adı: «Wir sind doch nicht vom Mond!»; Yayın hakları (c): Rowohlt Tascenbuch Verlag GmbH, Reinbek bei Hamburg, 1975; Türkiye'de yayın hakkı, Arkadaş Kitaplar tarafından ONK Copyright Ajansı'ndan alınmıştır. Ofset basım: Basaş Basımevi, İstanbul 1980 (İkinci baskı).

ruth herrmann

HAMBURGDAKİ KÜÇÜK İSTANBUL

Türkçeleştiren

ZEYYAT SELİMOĞLU

Fotoğraflar

HELGA GATERMANN

BU KİTABIN YAZARINDAN TÜRKİYEYE MEKTUP VAR

Hamburg'daki Küçük İstanbul adlı bu kitabın yazarı *Ruth Herrmann*'dan kısa bir süre önce bir mektup aldım. Yazar, mektubunda, kitabının Türkçeye çevrilip Türkiyede yayımlanmış olmasından büyük kıvanç duyacağını belirtiyor, Almanyada çalışan yurttaşlarımızın çok ağır koşullar altında yaşamakta olduklarını yineliyordu. Yazara göre, bu ağır koşulların başlıca iki nedeni var: Birincisi, Türk işçilerinin bir arada oturmak eğiliminden yararlanan büyük ama çok eskimiş apartmanların sahiplerinin, apartman dairelerini Türk işçilerine çok yüksek fiyatlarla kiraya vermeleri. İkincisi de, Türk işçi çocuklarının, Alman çocuklarıyla ilişki kuramamaktan ötürü Almancayı öğrenemeyişleri. Ruth Herrmann, mektubunu şöyle sürdürüyor: «Kitabımda anlattığım Özdemir ailesi ile, yıllar sonrasında da ilişkimi sürdürmekteyim. Özdemir ailesi, hâlâ Hamburg kentinin kuzeyinde oturmaktadır. Ailenin üç çocuğundan ikisi liseye, küçüğü de ortaokula gitmektedir. Çocukların Almancayı tam bir Kuzey Almanyalı ağzıyla konuşmaları çok hoşuma gidiyor. Anne, sürekli yurt özlemi içinde yaşıyor. Baba Özdemir ise, ne yapıp yapıp çocuklarına iyi bir öğrenim sağlamak amacında. Onun bu olumlu tutkusunu anlayışla karşılamak gerek.»

Zeyyat Selimoğlu

HAMBUG'DAN GELEN MEKTUP

Babam beş yıldır Almanya'da çalışıyordu. Ama bize henüz ev bulamamıştı. Onun için, biz çocukları ile annem, Anadolu'daki köyümüzdeydik. Babam yılda bir kere izinli çıktı mı, bizim K.'ya geliyordu.

Babam Almanya'ya ilk gittiğinde, yüzünün nasıl olduğunu unutmayalım diye resmini çektirmişti. Bu resim, duvardaki kocaman minareli İstanbul halısının üzerinde asılıdır. Babam o resimde gülüyor. Gözleri pırıl pırıl. Bıyığı da var.

Hamburg'dan gelmiş bir sürü manzara kartımız var. Bu kartları ağabeyim Hakan masanın yukarısına, duvara yapıştırmıştır. Kartlardan birinin üzerinde, babamın yaptığı gemi görünür. Babam Hamburg'daki bir gemi tersanesinde çalışıyor. Elektrik kaynakçısı.

Babamdan hemen hemen her hafta mektup alırız. Bir seferinde, mektup Hakan ile ben okuldayken gelmişti. Mektup-

ta ne yazılı olduğunu merak eden annem, bizi daha yoldan karşılamıştı. Annemin okuması yazması yoktur. Okula hiç gitmemiş ki...

O gün yolun kenarına oturuvermiştik, Hakan da mektubu açıp okumağa durmuştu:

«Çok sevgili ailem! Geçen hafta az kalsın bir ev buluyordum. Ama çoktandır beklediği için, evi Mustafa Avcıata tuttu. Bir süre daha sabırlı olmak zorundayız. İpekli'nin oğlu dün buradan geri döndü. Kaçak iş bulmak umuduyla turist olarak gelmişti, biliyorsunuz. Bir yolu bulundu mu, İş ve İşçi Kurumu aracılığıyla gelmemek daha iyi. Çünkü çok daha çabuk para kazanmaya başlıyorsun. Ne yazık ki İpekli'nin oğlunun işi rastgitmedi. Babasına söylersiniz.

Ona sizin için para verdim. Iznime kala kala sekiz hafta kaldı. Evi çok özledim. Günleri iple çekiyorum. Babanız Ender Özdemir.»

İhtiyar İpekli, evinin önündeki sırada oturuyordu.

«Oğlun geri dönüyormuş, yoldaymış,» dedi annem.

«Almanya'da iş bulamamış mı?»

«Hayır.»

«Onca parayı boşuna harcadık desene. Şimdi, öncekinden daha da yoksuluz demek.»

Oğluna yol parası çıksın diye bütün koyunlarını sattığını köyde bilmeyen yoktu.

«Allah yardımcınız olsun,» dedi annem.

Yaşlı adamı böyle yırtık pırtık gömleği, yamalar içindeki pantolonuyla görmek insanı dertli ediyordu.

MALİK EVİNSOY

Biz dört kardeşiz: Hakan, Kasım —yani ben—, kızkardeşimiz Müjgân, bir de o sıralarda iki aylık olan Selim. Hakan'ın arkadaşı Malik Evinsoy bizimle birlikte yemeğe bayıldığı için, annem beş çocuğa bakıyordu denebilir. Malik'lerin evinde çoğunlukla kara ekmek ile bulgurdan başka şey bulunmazdı. Babamı koca aile ile başedemiyordu ki... Malik'in yedi kardeşi daha vardı. Dedesi ile ninesi, hastalıklı

bir teyze, dedesinin babası da onlarla birlikte oturuyorlardı.

Bu yaşlı dedenin suratı öylesine buruşuktu ki, haydi haydi yüz yaşında vardır diye düşünürdüm. K. da eskiden herşeyin çok daha iyi olduğundan dem vururdu boyuna. En sevdiği konu buydu.

Peki neden diye soruldu mu da:

«Ee, işte», derdi, «herşey daha bir başkaydı da ondan. Yoksul olmasına yine yoksulduk ama, hiç değilse köyümüzde oturur, yabana gitmek zorunda kalmazdık.»

Babam dışarda çalışıp para gönderdikçe, Malik ailemizin kalkındığını gö-

rürdü. Ama baba Evinsoy dışarda çalışmayı göze alamazdı. Çoluğu çocuğu yanında olmazsa, sıla özleminden öleceğini söylerdi. Malik, Hamburg'dan gönderilmiş kartlardan gözünü ayıramazdı. Kendisi de orada olsun isterdi. Aslında Hakan ile ben de istiyorduk. Hattâ, ancak beşine basmış olan, benden iki yaş küçük olan Müjgân bile...

KÖPEĞİN KULAKLARI

Tam etli kırmızı mercimeği yediğimiz sıradaydı. Malik yine her zamanki gibi, kaşığı çalıp duruyordu. Evin kapısı açıktı. Bir de baktık ki, komşumuzun köpeği keçileri sürüyor.

Bizim orda köpeklerin kulakları başları hizasından kesilir. Kulağın içine doğru bakıldı mı, işitme kanalı dibine dek görünür. O sıralarda henüz küçük bir köpeğimiz vardı. Uzun, yumuşak kulakları da olduğu gibi duruyordu.

«Gelecek hafta bir çaresine bakılmalı,» dedi annem, «zamanıdır gayrı.»

«O neden ki?» diye sordu Malik. İn-

sanlar neden çırılçıplak gezmiyor diye de soracak olsa, annem yine aynı şaşkın gözlerle yüzüne bakardı sanırım.

«Neden mi? Neden olacak, âdettir de ondan.»

Malik sormakta haklıydı. Çok eskiden, bizim buralara kurt inermiş. Malik'in dedesinin babası o günleri görmüş, yaşamış. Özellikle kış bastırıp da kurtlar yiyecek bir şey bulamadılar mı, kuzeydeki dağlardan iner, koyun sürülerine saldırırlarmış. Hemen hemen iki kurt büyüklüğündeki çoban köpekleri de kurtların üzerine atılır, gırtlaklarından ısırmak isterlermiş. Köpeğin kurttan daha güçlü olması hiç işe yaramazmış. Kurt dişlerini köpeğin kulaklarına geçirirmiş de ondan. İşte köpeklerin kulaklarını bundan ötürü keserlermiş.

«Peki nerede o kurtlar şimdi?»

«Onu bilen yok,» dedi Malik, «ya ölmüşler ya da başka yerlerde yaşıyorlar. Peki ama köpeklerin kulağı hâlâ kesiliyor. O neden?»

«Hep böyle yapılagelmiş de ondan. Herşey de ona göre. Böyle gelmiş, böyle gidiyor.»

«Şuradan bir kurtulabilsem!» diye bağıran Malik, kaşığını masanın üzerine indirdi.

Artık çekilip gitmenin zamanıydı. Hakan, Malik ve ben, dışarıya çıktık.

AKILLI OLABİLMEK

Günün birinde bizim Hamburg'a gideceğimizi Malik biliyordu. Söz dönüp dolaşıp bu konuya dayanınca, acaba kendisi de bizimle birlikte gelebilir mi diye sordu.

«Bilmem ki» dedi ağabeyim Hakan, «kolay olmaz sanırım.»

«Demek beni yalnız bırakacaksınız. Siz dünyayı görürken, ben tek başıma kalacağım, öyle mi?»

«Seni bırakmak istemeyiz. Ama Almanya'da herkes onbeş yaşına dek okula devam etmek zorundaymış. Ondan haberin var mı?»

«Belki Almanlar için öyledir, ama Türkler gitmiyordur.»

«Herkes için aynı. Nereden gelmiş olursan ol - dokuz yıl okuman şart!»

«Orada Türk okulu var mı?» diye sordu Malik.

«Hayır - işte onun içindir ki Almanca öğrenmek gerekiyor.»

Bunu bana babam söylemişti. Ve ben nerede olursam olayım, öğrendiğim Almanca sözcükleri hep kafamdan geçirirdim: Masa, koyun, ev, erkek, kadın, çocuk, su! Bir yıl önce babam izinli geldiğinde bunları bana öğretmişti.

«Dokuz yıl okul mu? Adam çok akıllı olur o zaman,» dedi Malik, «ah, ben de gelebilseydim.»

BABAM İLE SELİM

Yaz bir geldi mi K.'ya, sanırsınız köyün nüfusu on katına çıkmış. Kışları, sıfırın altında otuz, kırk derece soğukta, bir çokları evlerinden dışarıya adım atmaz. Sırtlarını ısıtacak bir şeyleri yoktur giyinmek için de ondan.

Yazları, Anadolu sıcağı soluk keser. Burcu burcu bir sıcak, tüter durur. Kadınlar, omuzlarında ağır su testileri, sürüklenir gibi yürür giderler. Erkekler,

orada burada durmuş sigara içer, görüşüp konuşurlar. Yapacak fazla bir işleri yoktur.

Müjgân sıçrayıp zıplıyordu. Bir yandan da şarkı söyler gibi seslenmekteydi:

«Yarın sabah geliyor, babam geliyor!»

Günlerdir babamın resmini elinden ayırmıyordu. Babasını iyi hatırlayamadığı için, resme dalıp dalıp gidiyordu hep. Otobüs ancak öğleden sonra gelecekti ama, biz sabredememiş, daha sabahtan öküzü kağnıya koşmuştuk. Yerimizde duramıyorduk.

İster yaya ister kağnıyla olsun, şoseye ulaşmak için en azından bir saat ister. Eh, kocaman tahta tekerlekli kağnı da yarış arabası değildir eninde sonunda. O iki tekerlek, taşlı, kumlu yollarda zar zor dönerek ilerler. Öküze gelince, o da elbette yarış atı değildir.

Annem bebeği yıkamış paklamıştı. Selim, yaldız işlemeli bir yastığın üzerinde yatıyordu. Yastıkla birlikte beyaz bir örtüye sarılmış, kundaklanmıştı. Artık dört aylıktı. Ve babam Selim'i hiç görmemişti. Onun içindir ki, Selim şimdi ailenin başını çekiyordu.

Şoseye gerektiğinden çok önce ulaştık. Güneş hâlâ tepemizdeydi. Otobüs durağındaki biricik ağaç da az bir gölge veriyordu. Ancak bebek kundağına yetecek kadar. Sinekleri kovmak için kundağın yanına sırayla çöküyorduk.

Neden sonra, ecel teknesi otobüs, dağı dolanan daracık virajın ardından gözüktü, toz bulutunun içinden ilerledi. Durağı biraz geçtikten sonra, ancak durabildi. Hakan ile ben koştuk.

Otobüsten bir çok köylü indi. Tavuk kafeslerinin, bacakları bağlı keçilerin, heybelerin boşaltılması sonsuza dek sürdü gitti.

Neden sonra babam da göründü. İki elindeki karton kutularla çantaları aldık. Büyük bavul da otobüsün üzerindeydi. Şoför onu da attı bize.

Otobüs yeniden harekete geçti. Babam bizi kucakladı. Bizi büyümüş görünce, sevindi de... Annem, Müjgân ve Selim ile ağacın altında kalmıştı. Babam onlara yaklaşınca, annem kucağında tuttuğu Selim'i armağan eder gibi, babama uzattı. Babamın gözleri yaşardı. Selim'in yüzünü kendi yüzüne bastırdı. Bir bayram ha-

vası içinde gibiydik. Hiç birimiz dili varıp da bir şey söyleyemiyordu. Derken, bebek müthiş bir sesle ağlamaya başladı. Eh işte, babamı yadırgamıştı da ondan.

Ellerimizdeki sürüyle eşyanın yüklenmesi sırasında kağnı sallandı, gacırdadı. Bir de biz binmedik artık. Hepimizi kaldıracak gibi değildi. Hakan; öküzü yularından yakaladı. Babam yalnız Müjgân'ı araya, bir karton kutunun üzerine oturttu.

Babam, her şey iyice istif edildi mi diye bakarken, Müjgân kulağıma fısıldayıverdi:

«Resimdeki babamıza hiç benzemiyor.»

Daha ilk bakışta bana da öyle gelmişti. Babamın yüzü daha bir süzülmüştü, gözleri eskisi gibi parlamıyordu, bıyığı da değişmişti.

Yolda giderken konuşup görüşmek olanağımız yoktu. Bizim kağnıları bilmeyenler, nasıl gacırdayıp takırdadıklarını hiç düşünemezler bile. Her şeyiyle tahtadan olan kağnıların tekerlekleri de yağlanmaz.

Bütün hısım akraba bizi bekliyordu.

Dedemiz, ninemiz, babamın erkek ve kızkardeşleri, kuzenleri, yeğenleri... kim var kim yoksa işte.

Evimiz tıka basa dolmuştu. Ortalıkta valizler, çantalar, karton kutular. Babam hemen armağanlar dağıtmaya koyuldu. Hepimize bir şeyler getirmişti. Özellikle giyim eşyası ve ayakkabı. Bunlar, daha önce sahip olduklarımızdan daha bir başka, daha güzel şeylerdi. Hattâ yeni olmayanlar bile güzeldi. İçlerinden bazıları babama Alman meslektaşları tarafından armağan edilmişti.

Annem herkese kahve pişirdi. Dışı altın yaldızlı, içi kırmızı üzerine yaldız işlemeli en güzel fincanı babama uzattı. Ayrıca fındık, elma, çörek, bir de önemli bir tatlı, evden yapılmış helva da vardı.

Annem masanın yanında durup, herkes yiyip içtiğinden memnun kalıyor mu diye bakıyordu. Alnına renkli boncukları sarkan en güzel başörtüsünü örtmüştü. Üzerinde ne varsa hepsini yeni dikmişti. Gül ve lâle desenli uzun pazen şalvarı, sarı, yeşil çizgili geniş etekliği, pembe yün hırkası yeniydi. K.'daki kadınlar arasında böylesine güzel şeyler giyebilenler, ancak

Almanya'da çalışanların karılarıdır. Öbür erkeklerin parası çıkışmaz böyle şeylere.

Babama soru ardından soru yağdırılıyordu. Dedem, Hamburg'da Türk yemekleri bulunabiliyor mu, bilmek istiyordu.

«Orada millet domuz eti yer.»

«Başka şeyler de var canım» diyordu babam, dedemi yatıştırıyordu.

Dedem sanki domuz eti yiyormuş gibi, başını tiksintiyle sallıyordu.

«Onun lokmasını bile komam ağzıma, açlıktan geberip gideyim daha iyi.»

Almanya'ya gitmeyi düşünen Gürsel amca ile Zahit amca, başlangıçta ne kadar, tecrübe sahibi olduktan sonra ne kadar kazanabilirler diye soruyorlardı.

«Tersaneden adam istiyorlar mı daha?»

«Neden olmasın.»

«Şimdi nerede oturuyorsun? Hâlâ barakalarda mı kalıyorsun?»

«Ne yazık ki öyle, ama önemli olan, başını sokabileceğin bir yer bulunması.»

«Peki Alman arkadaşların nerede oturuyorlar? Yani Alman evleri nasıl demek istiyorum» diye soruyordu dedem.

«Bilmiyorum.»

«Bilmiyor musun?»

«Alman evi görmedim henüz.»

Dedemin bol kıllı, bembeyaz kaşları vardır. Sinirlendi mi gözlerini fincan gibi açar, o zaman gözleri kömür gibi kapkara kesilir.

«Almanya'da konuk olduğunuzu sanıyordum.»

Babam sinirlenmemeye çalışıyordu.

«Konuk işçiyiz - arada fark var. Alman meslektaşlarımız bizi davet etmezler, bizi görmeye de gelmezler.»

«Ne memleketmiş ya!» diye bağırıyordu dedem, «yabancıyı konuk etmek yok, konukseverlik yok ha! O adamların içinde onur denen şey yok mu?»

«Konuşup anlaşamıyoruz ki onlarla, nedeni bu herhalde» diyordu babam.

«Konuşmak gerekmez ki! Konukla konuşan, insanın kalbidir.»

Türkiye'de bu konu çok değişik olduğundan, dedem, bir türlü anlıyamıyordu. Bizde, bir rastlantıyla köyden geçen yabancılar bile konuk edilir. En yoksullarımız bile, ne yapıp eder, konuğa bir şey sunarlar. Konuğa bir şey sunamayacak kadar yoksul olmak, ayıp sayılır.

«Eh işte, ne yaparsın, domuz eti yiyenler başka türlüdür elbette» diye homurdanıyordu dedem.

Herkes çıkıp gittikten sonra, babamla çok şükür başbaşa kalabildik. Annem bebeği yine getirdi, babamın kollarına verdi. Selim gözlerini kocaman kocaman açtı, ama bu kez ağlamadı.

«Gördün mü ya», dedi babam, «birbirimizi tanıyoruz artık. Artık hep beraber olacağız.»

Gerçi babam bunu Selim'e söylüyordu ama, aslında anneme, Hakan'a, Müjgân'a ve bana söylediği belliydi.

«Gerçekten mi?» diye sordum.

Hakan kendini tutamayıp babamın boynuna atıldı. Müjgân da bir çırpıda sedirin üzerine sıçramış, bağırıp duruyordu:

«Hamburg, Hamburg, Hamburg, eey, yaşasın...»

Anneme gelince, o sessiz ve düşünceliydi. Sevinip sevinmediği anlaşılmıyordu. Oysa bu haberi şimdiye dek umutla beklemiş durmuştu. Ama iş gerçekleşmeye yüz tutunca, sanırım yabancı ülkeden korkuya kapılmıştı.

«Eh işte», dedi babam, «herşeyi tamam bir ev denemez elbette, ama başlangıç için ne de olsa iyidir. Hele bir yol Hamburg'a ulaşalım, daha iyisini ararız.»

Bana kalsa, ben eşyamı hemen toplamak niyetindeydim.

«Ne zaman gidiyoruz?» diye sordu Hakan.

«Önce baban iznini tamamlasın hele», dedi annem, «haftalar çabuk geçer.»

Oysa bu önümüzdeki haftalar biz çocuklara öylesine uzun görünüyordu ki... babamın bütün iznini K.'da geçirmeyeceğini öğrenince, sevindik. Hamburg'da bir kaç gününü de bize ayıracaktı.

Bu büyük yeniliği sınıftaki arkadaşlarımdan birine açtım. Bir saat bile geçmeden haber bütün K.'ya yayılmıştı. Yeni bilgi edinmek isteyenler aralıksız kapımızı aşındırıyordu. Babam da hep aynı sorulara belki yüz kez cevap vermek zorunda kalıyordu.

Öbür gün öğleden sonra, öğretmen bizi evde yoklamaya geldi. Daha önce hiç görmediğimiz bir şey.

«Bay Özdemir», dedi öğretmen, «çocuklarınızın derslerdeki yeteneğini bil-

mek istersiniz herhalde.»

«Elbette, elbette.»

«Gerçekten çok çalışkan, çok yetenekli çocuklar», dedi öğretmen.

Hakan yüzüme şöyle uzun uzun bir baktı.

«Bunu duyduğuma sevindim», dedi babam.

Okulda iyi öğrenciler arasındaydık. Ama öğretmenimiz bizi hiç övmez, sık sık değneğini bile havalandırdığı olurdu. Hakan, Malik'e dersi fısıldarken bir değnek bile yemişti.

«Ne yazık ki çocuklarınızdan ayrılmak zorundayım - duyduğuma göre gidiyormuşsunuz.»

Öğretmen uzun bir ara verdi.

«Söylemek istediğim bir şey var. Kızım yakında evleniyor. Sizin ev de boş kalacak. Eşiyle birlikte burada oturabilir mi acaba?»

«Neden olmasın», dedi babam, «boş kalan ev bakımsız kalır.»

Bu iş çözümlenip öğretmen gideceği sırada, Malik kapıda göründü.

«Ee, sen bize kalıyorsun yine.»

Öğretmen, Malik'in ensesine şakadan

hafifçe vurdu. Ama Malik ne dese beğenirsiniz.

«Bay Özdemir, ben de sizinle birlikte Hamburg'a gelmek istiyorum.»

«Ne yazık ki olamaz oğlum. Ancak kendi ailemizi götürebiliyoruz. Hem anan baban bırakırlar mı hiç?»

Malik'in gözleri yaşarmış, suspus olup kalmıştı.

«Ben sana yazarım oradan» dedi Hakan, çok geçmeden.

Ne var ki Malik bununla avutulacak gibi değildi. Evden fırladığı gibi çıktı gitti. Günlerce görünmedi.

K.'dan ayrılacağımız gün, eşya ile dolu kağnıyı Malik bizim için sürdü. Geri götüreceği kağnı, Evinsoy'larda kalacaktı. Malik hâlâ dertli görünüyordu.

Bizi tren istasyonuna götürecek otobüsü uzun süre bekledik. Tren bizi üç gün iki gece sonra Ankara'ya getirdi. Hamburg'a uçacak uçağa oradan bindik.

KÜÇÜK - İSTANBUL

Hamburg'a indiğimizde ortalık kararmıştı. Bir taksi ile koca kenti boydan boya geçtik, öbür ucundan çıktık.

Taksi, şose gibi bir yolun kenarında durdu. Arabanın sürücüsü:

«İşte geldik,» dedi, «Küçük - İstanbul'dayız.»

Çantalarımız, paketlerimiz ellerimizde, şöyle bir durup kendimize geldik. Bir yokuştan aşağı indik. Sokak fenerlerinin ışığı altında, uzunlamasına iki sıralı barakalar gördük. Barakaların arasında çamurlu, açık bir alan vardı. Yağmur yağmıştı.

Baraka kapıları birbirine çok yakın, hemen hemen bitişik gibiydi. Üzerlerinde de numaralar vardı. Babam eliyle bir kapıyı gösterip, şimdiye dek orada kaldığını söyledi. Bu ön barakalar bekâr erkekler içinmiş.

Aile barakaları daha arkadaydılar. Yine aynı görünüm içindeydiler ama, kapıların arasında küçük pencereleri de vardı. Herkes uykudaydı. Ne bir insan

vardı ortalıkta, ne de yanan bir ışık. Gürültü etmememek için elimizden geleni yapıyorduk ama, kolay olmuyordu. Oldukça ağır çeken eşyamızı yere bırakırken sessizlik bozuluyordu.

Birden, çok yakınımızdan gelen bir vapur düdüğü duyduk. İrkildik. Ağlamaya başlayan Selim'i zor susturduk. Daha en azından yüz metre kadar yürümemiz gerekiyordu. Kampın hemen hemen sonuna dek. Oraya varınca, babam bir kapıyı açtı, içerdeki ışığı yaktı. Elektrik ışığı! K.'dayken gaz lambası kullanırdık. Orada elektrik yoktur.

Sağ yanımızda küçük bir oda, ikisi sağda, ikisi solda olmak üzere, demir ranzalar gördük. Ranzaların arasında daracık bir geçit vardı. Bu oda, Hakan ile benim olacaktı.

«Neden dört yataklı?» diye sordum.

«Üstteki yataklarda yatarız», dedi Hakan.

«Alttaki yataklara da öte berinizi koyarsınız.»

İkinci oda daha bir büyükçeydi. Üç duvar dibinde açılır kapanır koltuklar vardı, dördüncü duvarın dibinde de bir

dolap. Ortada bir masa duruyordu. Daha fazla yer yoktu.

Kendimizi koltukların üzerine bıraktık. Ne de olsa bir haftadır yollardaydık, yorulmuştuk. Mutfağı görmek isteyen annem, hemen ayaklanıverdi.

«Ateşi nerede yakacağız?»

Babam elektrikli ocağı gösterince, annemin alnı kırıştı. Böyle bir ocak üstünde doğru dürüst bir Türk yemeği pişirebileceğini ummuyordu.

«Ben bir çay demleyeyim» diyen babam, ibriğe su doldurdu. Annemin gözleri dört açılmış, bakınıp duruyordu öyle. Bu nasıl işti? Demek erkek kalkıp aileye hizmet edecekti, öyle mi? Şaşıp kalmıştı.

Ocaktan kuşkuya kapılmış olmasa, babamın elinden ibriği kapacağı kesindi.

Oturma odasındaki açılır kapanır koltuklar, annem ile babama ve Müjgân'a yatak olarak hazırlandı. Hakan ile ben de ranzalarımıza tırmanıp, hemen uyuduk.

YENİ KOMŞULAR

Ben uyandığımda Hakan çoktan giyinmiş, oturduğu yatağın yanındaki perdenin aralığından dışarıya bakıyordu.

«Kasım, şuraya bak!»

Öbür taraftaki barakaların önünde bir sürü kadın duruyordu. Hep bildiğimiz gibi giyinmişlerdi. Çiçek işlemeli uzun şalvarlar, geniş eteklikler, yün örgüsü hırkalar. Gelgelelim, başörtülerini ne biçim örtmüşlerdi öyle... Ağızları görünüyordu. Alınları dışında bütün yüzleri açıktaydı.

Çocukları kollarının arasındaydı. Evli kadınlar nasıl oluyordu da böyle açık saçık dolaşıyordu?

Derken, baktık bir de erkek geçiyor yanlarından. Kadınların yanında duran bu erkek, onlarla konuşmağa başladı. Kadınlardan yalnız birinin ağzını örttüğünü gördük. Bu gördüğümüzü anneme anlatmak için heyecanla mutfağa koştuk. Annem bizi çok sâkin dinledi.

«Burada herşeyin çok değişik olduğunu baban bana anlattı.»

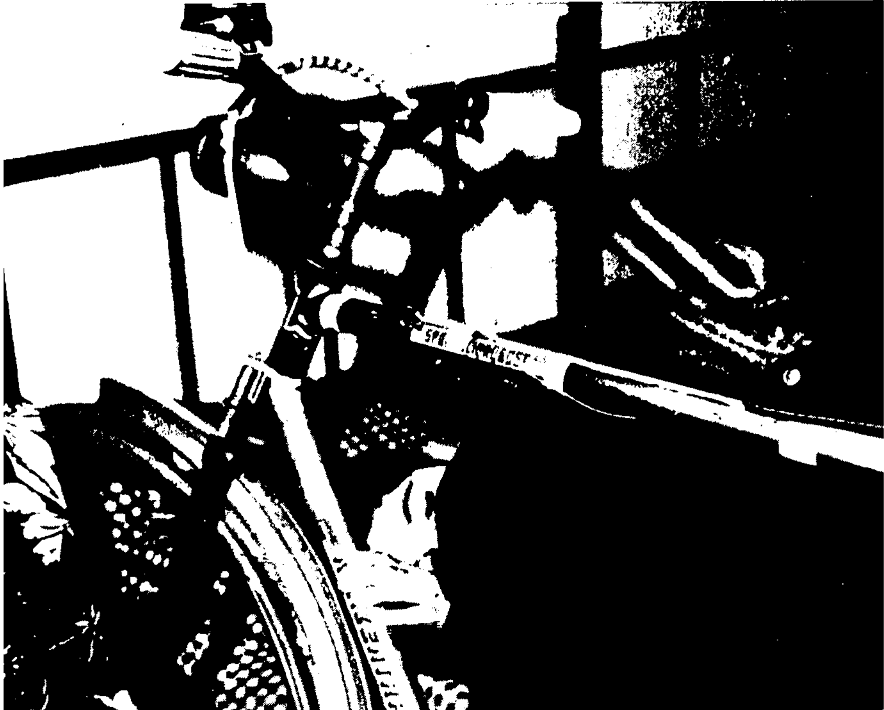
«Sen böyle bir şey yapmazsın herhalde.»

«Buna yalnız babanız karar verir.»

Öğleden sonra, sekiz yıldır Almanya'da oturan Azrail adında bir çocuk geldi. Hamburg'a ilk geldiğinde iki yaşındaymış. Ankara'dan gelmiş. Bize hemen, çok iyi Almanca öğrendiğini, bir çok da Alman arkadaş edindiğini söyledi.

Azrail, Hakan yaşlarındaydı. Kardeşimin belki de benim sınıfıma gireceğini söyledi.

«Burada okul iyi mi?» diye sordu Hakan.

«Önceleri pek hoşunuza gitmeyebilir.»

«K.'dayken iyi öğrencilerdik», dedim gururla.

Azrail bize acır gibi baktı.

«Anadolu'dan kalkıp birdenbire büyük kente gelmek! Büyük kentli olmak!»

Fena hâlde öfkelenmiştik.

«Biz de aydan gelmedik ya buraya!»

Azrail beceriksiz bir tavırla bileğindeki kocaman kol saatine baktı.

«Ne yazık ki gitmem gerekiyor. Alman arkadaşlarım bekliyor da...»

Onu sokak kapısına kadar götürdük. Dışarıda çocuklar bisikletle geziyor, büyükçe kızlar çamaşır asıp çöp bidonlarını taşıyorlar, küçük çocuklar, yemek kaşıklarıyla konserve kutularına toprak dolduruyorlardı. Dışarı çıkmayı içimiz çekmiyordu. Bütün bunların, Hamburg'dan bize gelen kartlardaki görünümle hiç ilgisi yoktu.

İki gün sonra asıl kenti gördük. Hakan ile ben, babamla birlikte önce Elbe nehrini gezdik, sonra tramvayla kent merkezinde dolaştık. Şimdi gördüklerimiz, Hamburg'dan gelen kartlardaki gö-

rünümdü. Limanı, Alster'i gördük.

Sonra, büyük şaşkınlığa sıra geldi. Babam bize yepyeni, pırıl pırıl bisikletler aldı. Böylesine güzel bir şeyimiz olmamıştı.

«Sizin okula bütün çocuklar bisikletle gider», dedi babam, «sizin de bisikletiniz olmalı. Gelecek yıl okula başlayınca Müjgân'ın da bisikleti olacak.»

Küçük - İstanbullu çocukların bisikletleri dışarıda, barakaların önünde duruyordu. Ama artık yeni değildiler. Bizim bisikletleri baraka önünde bırakırsak yazık olur, diye düşündük.

Hakan ile ben, bisikletlerimizi odamıza taşıdık. Bisikletlerden birini alttaki yataklardan birine yatırdık. Ötekini de, elden geldiğince, iki ranza arasındaki daracık aralığa soktuk. Bisiklet yatağın yanında parmaklık yerine geçti. O anda, aklımıza bir şey geldi. Bisikletin öbür yanına geçtim yattım, uyuyormuş gibi yaptım. Sonra, annemle babamı çağırdık.

«Bakın ne kullanışlı, artık Selim de bizimle birlikte yatabilir, ve düşmez.»

«Peki siz ikiniz yataklarınıza nasıl gireceksiniz?»

«Ayakucundan pekâlâ olur.»

Onlara nasıl yapacağımızı gösterdik. Aslında, bütün bunları kabul etmeleri gerekirdi. Ama sadece gülmekle yetindiler. Ve babam:

«Bisikletleri dışarı çıkartmak gerekiyor», dedi.

Bize yağmur geçirmez plastik kılıflar da almıştı ama, doğrusu bisikletlerimiz dışarı çıkarılınca biraz bozulduk.

ÖĞRETMEN BÖYLE Mİ OLUR?

K.'dayken öğretmenimiz hem büyüklere, hem de küçüklere ders verirdi. Bir tek öğretmenimiz vardı. Burada Hakan ile ben ayrı sınıflara verildik. Hakan, Azrail ile aynı sınıftaydı.

Bizim sınıfta yirmi beş çocuktuk. Kız erkek karışıktı. Altımız Türkiye'den gelmiştik.

Ben içeri girince, bütün çocuklar gözlerini bana diktiler. Çocuklardan birini tanıyınca —o da Küçük-İstanbul'da oturuyordu— sevindim. Yanında yer vardı. Oraya oturdum.

Bütün çocuklar sandalyelerinde yan gelmiş, rahat rahat oturuyorlardı. Öğretmen henüz gelmemişti. Bizim oradayken millet sıra kapmaya bakardı. Çünkü yeteri kadar sıra yoktu. Yer bulamadın mı killi toprağın üzerine otururdun. Yer çok pis ve kışın buz gibi soğuk olduğundan, koyun pöstekisi getirir, onun üzerine otururduk. Masalarımız da yoktu. Ama burada, her iki öğrenci için bir masa vardı.

Alman öğretmen içeriye girince, yerimden fırladım, dimdik durdum. Bütün çocuklar gülüştüler. Öğretmen, eliyle oturmamı işaret etti. Köyümüzdeyken,

öğretmen göründü mü, okulun önünde dimdik durur, öyle beklerdik.

«Burada ayağa kalkılmaz», dedi yanımdaki çocuk.

Öğretmen bana yaklaşıp, elini uzattı. Candan bir tavırla, Almanca bir şey söyledi.

«Kasım Özdemir», deyip eğildim.

Öğretmenin değneği yoktu, öğretmene de pek benzemiyordu. Çocuklar birbirlerine sesleniyor, yüksek sesle gülüyorlar, ama öğretmen onları azarlamıyordu. Sırtında yakası açık, renkli bir gömlek vardı. Saçları da oldukça uzundu. Gerçek bir öğretmen böyle mi olur? diye sordum kendi kendime.

Öğretmenin söylediklerinden, çocukların verdiği karşılıklardan hiç bir şey anladığım yoktu.

Ama öğretmen karatahtaya çiçek resimleri iliştirince, tabiat bilgisi dersinde olduğumuzu anladım.

Son dersimiz beden eğitimiydi. Beden eğitimi giysim olmadığı için ben seyirci kaldım.

Hakan eve benden sonra geldi. Konuşulanlardan o da hiç bir şey anlamamıştı

ama, okulu çok beğendiğini söyledi.

«Bir derste çok başarılıydım. Bil bakalım hangisinde?»

«Nereden bileyim?»

«Aritmetik'te... Bayan öğretmen tahtaya işlemler yazdı, hepsi de bildiğim şeylerdi, parmak kaldırdım. O da tahtaya beni kaldırdı. Çözümleri tahtaya yazdım. Sonra bir şey söyledi - belki de doğru yaptığımı. Doğruydu yaptıklarım. Ondan eminim.»

MAYIS BÖCEĞİ İLE KEDİ

Bizim okulda Türklerin Almanca öğrenmeleri için ek dersler var. Ama küçükler ile büyükler için iki grup yapıldığından ben Hakan ile beraber değilim.

Benim devam ettiğim kurstaki öğretmen tıpkı Türke benziyordu ama, bizimle Almanca konuşuyordu.

Tahtaya küçük, renkli bir resim asıp:

«Bu nedir?» diye sordu.

Sürüyle çocuk bağrıştılar:

«Muşi...» Öğretmen doğru olduğunu söyleyince, çocuklar yeniden, daha yük-

sek ve anlaşılır bir sesle bir kaç kez «muşi» diye tekrarladılar.

Resimdeki bir kedi olduğu için, kedinin Almancası «muşi» olsa gerek, diye düşündüm.

Derken, öğretmen tahtaya yeni bir resim iliştirdi. Bunun üzerinde de, sepet içinde uyuyan bir kedi görülüyordu.

Öğretmen, Saime adındaki kızı kaldırdı. Saime:

«Di muşi şleft im korb», dedi.

Almanca «Korb »sözcüğünü belledim. Bu da sepet demekti.

Ardından, kahverengi bir böcek resmi geldi. Öğretmen beni işaret edince, Türkçe:

«Bu bir böcektir», dedim. Bu kez öğretmen de Türkçe konuştu. Doğruydu, bu bir böcekti. Ama burada uzun bir süre kaldıktan sonra, bütün bunların Almanca karşılıklarını bulabileceğimi, söyledi.

Bu öğretmen gerçekten de Türktü demek ki! Azrail'den öğrendiğime göre, bizim öğretmen Türkiye'deyken de öğretmenmiş. Ama Hamburg'a ilk geldiğinde, o da babam gibi yabancı işçi olarak çalışmış.

Dersin sonunda, bütün çocuklar ezbere bir şarkı okudular. Bu şarkıda sık sık «maykefer» gibi bir sözcük kulağa çalınıyordu. Maykefer, Mayıs Böceği demekmiş meğer.

Eve dönünce, annemle ilk kez Almanca konuştum.

«Di muşi şleft im korb» dedim anneme. «Muşi»nin kedi, «Korb»un da sepet anlamına geldiğini söyledim.

Annem, Almanca öğreniyorum diye öyle sevindi ki...

GÜRSEL ORMANDA SAKLANIYOR

Bizden büyük Türk çocuklarına ders veren öğretmen, yaşlıca bir bay. Söylendiğine göre, Türkleri çok severmiş. Dövmek için değneği de yok. Sadece bir şeyi göstermek için kullandığı bir değneği var. Türkiye'deki öğretmenlere bütün buradakilerden daha çok benziyor. Sınıftan içeri girdi mi, çocuklar ayağa kalkıyorlar. O da «oturun» diyor.

Ben genellikle Hakan'dan daha az derse giriyorum. Bir gün yine Hakan'ı

bekliyordum. Azrail, bay Şoyfli'den, dersi benim de dinlemem için izin istedi. Öğretmen izin verdi.

Kızlarla oğlanlar, bizim ordaki gibi, ayrı oturuyorlardı. Öğretmen, makineyle yazılmış kâğıtlar dağıttı. Kâğıtların en yukarısında «Türk çocukları nerede saklanırlar?» diye yazılıydı. Onun altında da adlar, her adın yanında bir sözcük - banyo teknesi, mutfak dolabı, okul odası vb.

«Pekâlâ, Gürsel nerede saklanır?» diye sordu bay Şoyfli. Gürsel adının yanında orman sözcüğü vardı. Gürsel kalkıp:

«Ormanda», dedi.

«Hicran nerede saklanır?»

«Banyo teknesinin altında» dedi Hicran.

En sonunda öğretmen şöyle sordu:

«Bütün Türk çocukları nerede saklanırlar?»

Erdal atıldı:

«Kâğıt sepetinde.»

Bay Şoyfli gülümsedi.

«Hadi öyle olsun bakalım», dedi, «olacak şey değil ama, dilbilgisi bakımından yanlışın yok.»

Tersanenin oradan canavar düdüğü-

nün sesi gelince, paydos olduğunu, babamın birazdan geleceğini anladık. Babam gelince, Hakan ile birlikte:

«Babam nerede saklanır?» diye sorup, kâğıdı babama gösterdik. Gelgelelim, babam bir karşılık veremedi. Oysa, teker teker bütün sözcükleri biliyordu.

İNEK, LEYLEK VE UVE

Küçük-İstanbul öğleden sonraları bizim köyden daha sıkıcı oluyordu. Ne yapabilirdik? Ortalıkta oynamaya kalkışsak, bebekler uyanacak diye azar işitiyorduk kadınlardan. Futbol oynayalım desek, küçük çocuklar engel oluyordu. En iyisi, bisikletle köyün içinde dolaşmaktı, ama onun da tadı çıkmıyordu. Ayrıca, tehlikeliydi bu.

Anacaddede bir çok kavşak var. Hiç umulmadık anda karşımıza bir oto çıkabilir. Hava güzel de olsa, Almanlar hep evlerinde kalıyorlar. Pencerelerdeki beyaz pancurlar sımsıkı kapalı.

Belki sınıfımdan çocuklara rastlarım diye az gidip gelmiyordum o evlerin önün-

de. Ama genellikle çocuklar da evlerinde kalıyorlardı. Bir seferinde, bahçelerden birinde bir çocuk gördüm. Küçük çakıl taşlarıyla kaplı yollara caddeler çizmişler, oyuncak otomobillerle oynuyorlardı.

Bisikletten inip, onları seyre daldım. Çocuklardan biri çitin kenarına kadar gelip, beni bahçeye aldı, elime mavi bir oyuncak kamyon tutuşturdu. Yere eğildim, kamyonu küçük caddelerden birinden geçirdim. Ama bir yanlışlık yapmıştım. Çocuklardan biri benim kamyonu küçük caddenin üzerinden alıp, bir kenara koydu. Küçük bir plakayı işaret etti ve bir kuşu gösterdi bana. Plakanın üzerinde «TEK GİDİŞ» diye yazılıydı. Ama o sıralarda bunun ne anlama geldiğini bilmiyordum ki...

Birdenbire, çocuklar oyun oynamaktan vazgeçip, evden içeri girdiler. Yalnız, beni yanına alan çocuk, benimle beraber kaldı. Birlikte sedin üzerine çıkıp otların içine oturduk. Aşağıdaki çayırda bir inek otluyordu. Onun ardında da, dolaşıp duran bir leylek vardı. İnek ayaklarıyla yumuşak toprağı dağıttığı için, leylek toprağın içinde solucan buluyordu. Derken,

inek birdenbire durdu, leyleğe baktı. «Ardımda ne dolanıp duruyorsun?» diye soracaktı sanki. Bir hayli güldük bu işe.

Çocuk bir evin damını gösterdi:

«Leylek — yuva — bizim ev.»

Ben leylek ile ineğin Almancasını bellerken, o da Türkçelerini belledi.

Derken, leyleğin yuva kurmuş olduğu evin kapısı önünde büyükçe bir kız göründü, «Uve...» diye seslendi.

Çocuk ayağa kalktı.

«Kızkardeşim beni çağırıyor», dedi.

Beni de alıp götürünce, sevindim. Kızkardeşinin adı Elke idi. Kız, çocuğa bir şeyler alması için para verdi.

«Kızkardeş koca?» diye sordum yolda.

«Evli mi demek istiyorsun! Kızkardeşim henüz onbeş yaşındadır.»

«Türkiye kızlar onbeş yaş çok evlenmek.»

Uve başını salladı. Belki sayıları yanlış biliyorumdur diye elinin beş parmağını üç kez salladı. Oysa, Almanca sayıları çok iyi öğrenmiştim. Hem, benim annem de onbeş yaşındayken evlenmiştir - bizde olağanüstü bir şey değildir ki bu...

Dükkândan çıkarken, alış-veriş arabasına koyduğu şeylerin adlarını Uve'den sordum.

«Ekmek, şeker, limon» dedi Almanca.

Başka şeyler de almıştı ama, daha fazlasını hemen belleyemezdim. Uve ile birlikte evlerine girdik. Kızkardeşi bize elma suyu ile çörek sundu. Uve kızkardeşine, benim kendisini evli sandığımı söyledi. Kız gülmekten kırıldı.

«Almanca öğrenebildin mi?» diye sordu Elke.

«Türkiye'den ancak temmuz.»

«Buraya temmuz ayında gelmiş», dedi Uve, «daha üç ay olmuş. Temmuz, ağustos, eylül.»

«Bugün öğrenmek inek, ekmek, şekker.»

«Şekker değil - şeker.»

«Şeker?»

«Tamam.»

Bu arada, Uve de öğrendiği Türkçe sözcükleri tekrarlamaktaydı. Büyük bir mutfağın penceresi önünde oturuyorduk! Pencereden evin ardındaki avlu, damında samanlarla bir de sundurma görünüyordu.

Elke, kaç kardeşim olduğunu, bir de kaç yaşında olduklarını sordu. Ne yazık ki bunu anlayamadım.

«Kardeş, kızkardeş - bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi?» diye sordu Uve.

«Şimdi anladım», dedim, «erkek kardeş üç, kızkardeş bir.»

«Kaç yaşındalar?»

«Kardeşim Hakan on, ben Kasım, yedi, kızkardeşim Müjgân beş, kardeşim Selim bebek.»

«Türklerin çok çocuğu oluyor», dedi Elke.

«Gürsel amcamın yedi, Zahit amcamın sekiz.»

Onlar ise sadece iki kardeştiler, Elke ile Uve!

Avluda, bir kadının sürdüğü bir Volkswagen araba durdu. Uve, transistorundan yükselen müziği hemen kesti.

«Annem geliyor, paydos artık.» Beni çabucak evin kapısına götürdü: «Hoşça kal, Kasım!»

Eve dönerken, tersanenin orada babama yetiştim, başımdan geçenleri anlattım. Sevinç içindeydim.

«Uve benim sınıfımdan, benim Alman

arkadaşım!»

«İşte bu iyi, şimdi Almancayı daha çabuk öğrenirsin. En önemlisi bu!»

Babam hep öğrenmeyi düşünür. Sonra, Uve'nin ana babası evde miydiler diye sordu.

«Hayır, ama kızkardeşi vardı.»

Annesi gelince, benim gitmemin gerektiğini söylemedim. Çünkü babama bakılırsa, Almanlar Türkleri evlerine istemiyorlarmış.

Ben Türk olduğum için, Uve'nin annesinin de beni görmemesi gerekmişti herhalde. Bundan kuşkulanmadım değil. Ama üzerinde durmadım. Uve'nin beni göndermesi belki de başka bir nedene dayanıyordu.

FARELERİN HÂLİ DUMAN

Tabiat bilgisi dersinde sıra farelerdeydi. Yeryüzünde bin sekiz yüz türü var farenin, ama hepsini saymanın gereği yok.

Kürsünün üzerindeki tel fare kapanının içinde gri bir fare gidip geliyordu.

Yürümekten kesildiği zaman, bir köşede oturup kalıyor, susta duran bir köpek gibi iki ayağının üzerine kalkıyor, ön ayaklarıyla pembe burnunu sıvazlıyordu. Bir aralık kuyruğu dışarı çıkınca, kızlardan biri kuyruğundan çekiverdi. Bay Vagner, hayvanlara eziyet edilmez diyerek kıza çıkıştı.

Hepimiz kürsüyü çepçevre çevirmiş, fareyi gözden geçiriyorduk.

«Şu sıralarda ev farelerinin hâli dumandır,» dedi bay Vagner, «eski günlerde, besin maddelerinin kilerlerde saklandığı günlerde, durum başkaydı. Geceleri ev halkı uykuya daldı mı, fareler ortaya çıkar, diledikleri şeyleri kemirir dururlardı. Ama şimdi? Fare ne yapsın, nasıl etsin de buzdolabına girsin?»

Karnını doyuramadığı yerde hiç kimse yaşayamaz, orası öyle. Onun içindir ki, bugün evlerimizde fareler artık tutunamıyor.

Kapandaki bu fareyi Mihael Kvartz yakalamıştı. Bundan ötürü de gurur duyuyordu. Fareyi evinin ahırında yakalamış. Fareyi çekmek için yararlandığı bir parçacık domuz pastırması, hâlâ çengelde

asılıydı. Farenin pastırmayı ısırmış olduğu görülüyordu; hemen aynı anda da kapanın kapağı düşmüş, farenin iştahı kesilmişti.

Bay Vagner, fareli kapanı sınıf dolabına koydu, biz de yerlerimize oturduk. Bay Vagner, ev farelerinin neyle beslendiğini sordu. Alman çocuklar hemen hemen hep bir ağızdan karşılık verdiler: Peynir, pastırma, sucuk, un ve daha bir sürü şeyler. Farelerin ne yediğini, biz Türk çocukları da biliyorduk ama, söyleyemiyorduk.

Bay Vagner durmadan aynı şeyleri soruyor, Almanlar da, hem yüksek sesle, hem de küstahlaşarak, karmakarışık karşılıklar veriyorlardı. Kimileri de artık hiç bir şeye kulak asmıyor, sıkıldıklarını göstererek, esniyorlardı.

Ne var ki bizim tabiat bilgisi öğretmenimiz, hâlâ sormayı sürdürmekteydi. Mihael Kvartz, masanın altından çıkardığı bir kitabı — herhalde bir polis romanıydı — okumağa başlamıştı.

«Saime, sen söyle bakalım, ev fareleri ne yer?» diye sordu bay Vagner.

Saime Almanya'ya benden çok daha

önce gelmişti, şöyle karşılık verdi:

«Peynir, pastırma, sucuk...»

Alman çocuklar makaraları koyverdiler.

«Peynir, pastırma, sucuk, başka?»

Saime'nin aklına başka bir şey gelmiyordu, suspus oldu, kızardı.

«Murat, sen söyle bakalım.»

Murat da sucuk ile peynirden başka bir şey bilmiyordu.

Tam bu sırada, masamın altından bir gürültü geldi, sağ ayağıma bir şeyin değdiğini duydum. Lâstik takılmış bir oyuncak fareydi bu, kimin ortaya çıkardığını bilmiyordum. Bir saniye şöyle aşağıya bakayım dedim, öğretmen hemen gördü.

«Kasım Özdemir, dikkat et!»

Bereket farelerin neyle beslendiğini bana sormadı, belki de tam bu sırada Mihael'i kitap okurken gördü de, ondan. Soruyu Mihael'e yöneltti. Ama Mihael karşılık verecek yerde, kitabı tuttuğu gibi duvara fırlattı, bağırdı:

«Belki yüz keredir aynı şey! Hep bu Türklerin yüzünden!»

Bir an, ortalık suspus oldu. Sonra, bay Vagner:

«Haklısın,» dedi, «ama onlar da öğrenmeli, değil mi ya? Bunu daha önce de konuşmuştuk.»

Bir Alman kızın bağırdığı duyuldu:

«Mihael, kötülük ediyorsun!»

Gelgelelim, bizleri savunan sadece bu kız oldu.

«Türklerin yüzünden canımız sıkılıyor, bunu söylemeyecek ne var?» dedi Mihael.

Uve'den yana baktım. Bütün Alman çocuklar yerlerinden fırlayıp kızı azarlarken, Uve, yerinde sessiz sâkin oturmaktaydı.

Paydos zili çaldı. Okul bahçesi her zamanki gibiydi. Biz Türkler kendi köşemize çekilmiştik. Hakan ile Azrail'e, olan bitenleri anlattım.

«Böyle şeyler olur,» dedi Azrail, «Almanlara da hak vermek gerekir, bildikleri şeyleri bizim yüzümüzden tekrar tekrar dinliyorlar. Gün oluyor, ben bile sıkılıyorum.»

«Sizin sınıfta da oluyor mu böyle şeyler?»

«Elbette.»

«Ama senin Alman arkadaşların var,

seni savunuyorlardır herhalde.»

Hakan, Azrail'e uzun uzun baktı.

«Benim arkadaşlarım bizim okulda değiller,» dedi Azrail sıkılgan bir tavırla, «başka yerde oturuyorlar.»

AZRAİL'E NE OLUYOR!

Bir gün Azrail ile birlikte, Elbe nehrini karşıdan karşıya geçen gemideydim. Gemi kıyıya yanaştı mı, gemi adamlarından ikisi, yolcular kıyıya çıkabilsinler diye bir iskele uzatırlar. Azrail bu gemi adamlarıyla arkadaşlık kurmuş. Zaman zaman onlarla konuştuğunu görüyordum.

Hava o gün çok güzeldi, epey yolcu vardı. Kentin bu eski kesimine yabancı olan yaşlıca bir bayan, Azrail'den yolu sordu. Azrail bana, bayanın ne sorduğunu Türkçe söyleyince, yaşlıca bayan hayretle Azrail'den yana döndü ve:

«Olur şey değil»dedi, «Alman'sın sanmıştım.»

Böyle şeylerle karşılaştı mı, Azrail'in keyfine diyecek yok, cakasından yanına varılmıyor. Hemen hemen bir Alman ka-

dar iyi Almanca konuştuğu bir gerçek. Azrail de yaşlı bayana:

«Evet, aslında Türküm...» dedikten sonra, bana döndü, sözünü sürdürdü: «Şu berbat yerden bir kurtulabilsem de Almanların oturduğu yerlerde oturabilsem...»

Almanlar rahat yaşadıkları için, Azrail de bir Alman çocuğu gibi yaşamaya özeniyordu. Kimi zaman, Küçük-İstanbul'dakilere kızdığı da oluyordu sanırım. Bir seferinde, bizim küçük kızlardan biri, tekerleği kopan patenini onarsın diye, Azrail'in yanına yaklaşmıştı. Baktım bizimki hiç oralı olmuyor.

«Kızın patenini yapsana» dedim, «kıza yardım etsene!»

«Kızın ne istediğini anlıyamadım ki...»

Oysa, kız çok açık konuşmuştu. Gelgelelim, Azrail Almanca bir şeyler söyleyip, kızı yüzüstü bırakmıştı.

Bekâr erkeklere ait barakaların arasındaki alanda, büyük çöp bidonlarının durduğu yerde, bir kaç eski tahta ile bir de sebze kasası duruyordu. Azrail oraya yöneldi. Tahtalardaki çivileri çekip çıkardı, taşla vurarak düzeltti.

«Tahtayla ne yapacaksın?»

«Bekle de gör!»

Ben de heveslenmiştim bu işe. Nereden tahta bulabilirim diye sordum.

«Nereden bulabilirsin bilmem. Ben Alman arkadaşlarımdan almıştım. Ama senin için de bir kaç tane bulabilirim.»

Geniş tahtaları iki ince tahta üzerine çakmağa başladı.

«Kunduraları temizlemek için evin önüne koyacaksın değil mi?»

«Öyle diyorsan öyledir.»

Bana aldırmaksızın çalışmayı sürdürdü. Bunun bizler için gereksiz olduğunu düşündüm. Biz nasıl olsa çizmemizle, ayakkabımızla girmiyorduk evden içeriye. Biz ayakkabılarımızı kapının önünde çıkarır, içeriye çorapla gireriz. Bundan ötürüdür ki, bütün Küçük-İstanbul'daki barakaların koridorlarında kunduralar durur.

Bu arada Azrail tahtaları birbirine çiviliyor, galiba küçük bir merdiven yapıyordu.

«Anladım. Yüksek dolaplara erişebilmek için küçük bir merdiven yapıyorsun.»

«Hiç bir şey anladığın yok.»

Azrail o gün müthiş keyifsizdi. Ondan, okul ödevlerime yardım etmesini isteyecektim ama, belki de boşuna olacaktı. Zaten yardım etse de çok seyrek ve isteksiz yardım ediyordu.

ELBE'NİN KIYISINDA

Bir kaç çocukla birlikte, barakaların sonundaki tel çitin önünde, çimenlerin üzerine oturmuş, aşık oynuyorduk. Nasılsa Azrail de bugün bizimle beraberdi. Ama aramızda çok uzun kalmadı. Sol kolunu şöyle ileriye doğru uzatıp da güzel kol saatine baktı mı, gitmek istediğini hemen anlardık.

Oyunda kazanmaya başlamıştı ama, anlaşılan yine de gitmek niyetindeydi.

«Söz verdim. Alman arkadaşlarım bekliyor.»

Bisiklete atladığı gibi uzaklaştı.

«Arkasından gidip gözetlemeli», dedi Hakan. Henüz hiç kimsenin görmemiş olduğu bu Alman arkadaşların kimin nesi olduğunu çok merak ediyorduk. Ama şimdi ona yetişmek olanağımız yoktu.

Artık oyunu sürdürmeye de hevesli değildik. Bu sırada, Mehmet Avcıata iyi bir öneride bulundu. Meğer Elbe kıyısında gizli bir yer biliyormuş.

«Hiç kimsenin bilmediği bir yer. İstediğin gibi bağır çağır, dünyayı yık istersen, hiç kimse rahatsız etmiyor.»

Hani yalan da değildi. Bir çalılık boyunca yürüyor, sonra daha sık bir çalılıktan eğilerek geçiyor, birdenbire Elbe nehrinin kıyısına çıkıyordun. Şimdi üzerinde bulunduğumuz küçük kumluk kıyı, kara tarafından görünmüyordu.

Kentin eski kesimi, Elbe nehrinin güneyindedir. Kuzey kıyısının aşağısında da — Elbe iki kilometre genişliğe ulaşır, gemiler gider gelir, Hamburg'a girip çıkan bütün gemiler oradan geçer.

Karşıda — Blankenese önünde — koca bir tanker altı romorkör tarafından limana çekiliyordu. Burada, büyük gemiler tek başlarına limana giremezler. Hakan ile ben, böyle bir sahneyi ilk şimdi görüyorduk.

Öyle bir görünümdü ki, Hakan köydeki Malik'i hatırlamaktan alamamıştı kendini.

«Malik'e bir mektup yazıp bunu anlatayım,» dedi.

Bir an, köyümüz gözümün önüne geldi. Malik Evinsoy ile ağabeyimin ahırın ordaki sandığın üzerinde oturmaları, ihtiyar İpekli'nin, evinin önündeki sıraya ilişmiş, düşünüp durması...

Derken, Mehmet Avcıata'nın sesiyle ayıldım.

«Çocuklar gelin, şu kenarda bir kumsal daha var.»

Ayakkabılarımızı çıkarıp, hemen su kenarındaki ıslak kumların üzerinden ilerledik. Daha önce görmediğimiz bir yerdeydik.

Birdenbire, Mehmet parmağını dudaklarına götürdü, «sus» işareti verdi.

«Yavaş olun, bakın kim var burada.»

Bir parçacık ötede, Azrail tek başına yapayalnız oturuyordu. Resimli bir dergiye dalmıştı. Çalıların yanından emekleyip, var gücümüzle bağırarak üzerine yürüdük.

Bir an korkuya kapıldı, bizlere öfkeyle baktı.

«İnsanı rahat bırakmaz mısınız siz?»

Ayağa fırlayıp koştu gitti.

«Arkadaşlarını görmemizi istemiyor,» dedi Hakan, «çoktandır farkındaydım bunun.»

«Bu arkadaşları kimin nesidir merak ediyorum artık.»

Mehmet, onları çalıların arasında beklememizi önerdi. Eve dönüş saatine dek orada kalıp bekledik. Ne gelen vardı, ne giden.

Azrail'i tahta parçalarının başında bulduk. İşi bir hayli ilerlemişti. Anlaşılan, kumluk kıyıdan doğru barakalara gelmişti.

Küçük-İstanbullu yetmişin üstünde öğrenci, sabahları hep bisikletle yola ko-

yulurdu. Stop levhasında hem Almanca hem de Türkçe. HALT ve DUR, VORSİCHT BEI DER AUSFAHRT ve ÇIKARKEN DİKKAT ET yazılarını okur, ona göre, caddenin serbest kalmasını bekler, karşıya geçip köy yoluna ulaşırdık. Orada, bisiklet yarışı başlardı. Mehmet Avcıata da ancak benim kadar güçlüydü, ama iş yarışa kaldı mı, çoğunlukla o kazanırdı. Onun bisikleti daha hafifti de, ondan.

Onu ne yapıp edip yenmek istiyordum. Onun için, bir sabah bisikletimi iyice yağladım, lastikleri güzelce şişirdim. Gelgelelim, tam da o sabah lastiğim patlamasın mı... Lastiğin patladığını daha bekâr barakalarının orada anlamış, bisikletten inmiştim. Stop levhasının önündeki son çocuk, Azrail'di. Durumu öğretmene bildirsin diye seslendim. Ama dönüp bakmadı bile.

Bisikletimi başaşağı edince, lastiğe saplanmış eğri, paslı bir çivi buldum. Azrail'in, tahtalardan çekip çıkardığı türden bir çiviydi. İçime bir kuşku düştü. Çiviyi acaba Azrail benden öc almak için mi lastiğe sokmuştu? Ve ben çağırdığımda da, bu yüzden mi çekip gitmişti? Sesimi

duymamış olamazdı.

Şimdiye dek bisiklet lastiği onarmış değildim. Ancak başkası onarırken seyretmiştim, o kadar. Lastiği onarıp şişirdiğimde, okuldaki ilk ders çoktan sona ermişti.

Bisikletle yavaş yavaş ilerlerken, şimdi ne yapsam? diye düşünmeğe koyuldum. Bir çaresizlik sonucu derse geç kalmanın çok da feci bir durum yaratmıyacağından emindim. Yalnız, geç kalmamın nedenini açıklamak gerekiyordu. Ama ben bunu Almanca anlatabilecek durumda değildim ki...

Okulu görünce avluya sapmak istedim. Ama birden, içime bir korkudur düştü. İnsanın, konuşamıyacağını bilmesi çok kötü. Okula gitmeyi gözüme yediremeyince, meyvalıklara doğru yolu sürdürdüm.

Elmalar olmuştu. Millet ağaçlara dayalı merdivenlere tırmanmış, elma topluyordu. Yol kenarındaki otların içine sepetler, tahta kasalar istif edilmişti. Kamyon sürücüleri, bu sepet ve kasaları kamyonlara yüklüyorlardı. Bir yerden sonra artık daha ileriye gidemedim. Yolun her

iki yanında da yükleme işi vardı.

Kamyona sepet taşıyan bir köylü, yere düşmüş bir elmayı bana verip:

«Yardım etmek ister misin Ali?» diye sordu.

Burada yaşayan Almanlar, bütün Türkleri Ali diye adlandırıyorlar.

«Elma kopartmak?» Elma toplayanları gösterdiği için ne demek istediğini anlamıştım.

«Evet Ali, sen elma kopartmak?» deyip güldü.

Bu işime gelecekti. Evdekilere hiç bir şey söylemek istemediğim için, okul paydosuna dek ne yapıp edip vakit geçirmeliydim. Babam, her tanrının günü, çok çalışmamızı, ilerde onunkinden daha iyi bir yaşam sahibi olabilmek için çok çalışmamız gerektiğini söylerdi.

«Ali, sen para kazanmak?» diyen köylü, pantolonunun cebinden çıkardığı kâğıt paraları gösterdi. Henüz bocalamaktaydım. Yolun öbür yanındaki ağaçlarda Türk kadınları görmüştüm. Yoksa onlar da Küçük-İstanbul'dan mı gelmişlerdi? Beni tanıyorlar mıydı? Çünkü bizim oradakiler her şeyle ilgilenirlerdi, çok dedi-

kodu yapılıyordu. Ben öyle düşüne durayım, adam kolumdan yakaladı, beni kadaki elma bahçelerine götürdü.

Elmayla dolu dallar yerlere sarkmıştı. Ağaçlardan birini bana gösterip, ağaca bir merdiven dayadı, elime de uzunca bir sepet iliştirdi. Sepeti merdivenin tepesindeki bir kancaya taktım. Sepeti çabucak doldurdum. Ama sepet, aşağıya indiremiyeceğim kadar ağırdı. Az kalsın merdivenden yuvarlanıyordum. Kadınlardan biri bana, bir ötedeki ağaçta asılı duran sepetleri gösterdi. O sepetlerin dörtte üçü doluydu. Benim de öyle yapmam gerekiyordu.

İnsan işe çabuk alışıyor. Beşinci sepeti aldığım sırada, köylü yanıma yaklaştı.

«Yemek, Ali!»

Bütün elma toplayanlar, ağaçların altına, çimenlere oturup, tereyağlı ekmeklerini çıkardılar. Ben de okul için hazırlanmış sandviçimi gidip bisikletten alayım bari, dedim. Ama köylü beni durdurdu, bir karton kutudaki ekmek paketlerini gösterdi. Birini alıp elime tutuşturdu. Bu küçük pakette iki sandviç vardı. Birinin kenarından, bizim yemediğimiz, kır-

mızı beyaz renkli sucuk görünüyordu. Öbür sandviçin içinde ne vardı, göremedim.

Belli etmeden, şöyle bir bakayım derken, köylü:

«Hadi oğlum, afiyetle ye bakalım!» dedi, «çok lezzetlidir ha, karaciğer ezmesinden yaparız bu sucuğu, evden yapılma.»

Bana çok candan bir bakışla baktı. Nezaketsizlik etmek istemedim. Sandviçi ısırdım. Gerçekten de, çok lezzetliydi. Karaciğer ezmesinden yapılmış bu sucuk, domuz etinden olmasaydı bari.

Yemekten sonra elma toplamayı sürdürdük. Kilise kulesindeki saat onikiyi vurunca, köylünün yanına gidip:

«Eve dönüyorum,» dedim.

Bana bir beş marklık banknot verip, ağzı ağzına dolu bir sepet elmayı da bisikletin arkasına yerleştirdi.

«Annene selâm söyle!» dedi. Pedallara bastım.

Beni artık göremiyeceğinden emin olunca, sepeti bir çalılığın arkasına sakladım. Elmalara yazık olmuştu ama, ne çare, beraberimde götüremezdim.

Daha uzaktan bakınca, okulun boşalmış olduğunu gördüm. Avluda tek bir bisiklet bile yoktu. Hızla ilerlemeğe koyuldum.

İşler yolunda gitti. Hakan da eve henüz gelmişti. Benim okulda olmadığımı bile farketmemişti. Başımdan geçenleri anlatıp, kazandığım parayı onunla paylaştım. Gidip dondurma aldık kendimize.

GAZETEDEN İKİ KİŞİ

Almanlar şaşırıp da bir adım bile atmazlardı Küçük-İstanbul'a. Yalnız, hastalanan biri oldu mu, Mercedes arabalı doktor gelirdi. Bundan ötürüdür ki, günün birinde Volkswagen arabalı tanımadığımız iki gencin Küçük-İstanbul'a gelmesi, başlıbaşına bir olay oldu. Bizim çocuklar arabanın dört bir yanına doluşuverdiler.

Arabayı süren gençten adam, arabadan indi.

«İçinizde Almanca bilen var mı?»

Bizim küçükler öylesine bir yaygara kopardılar ki, adamlar gülerek kulaklarını tıkadılar.

Azrail, Hakan, Mehmet, bir de ben, şöyle kenarda duruyorduk.

«Kimi görmek istiyorsunuz?» diye seslendi Azrail. Bir yandan da küçükleri kenara itip, susmalarını sağladı.

«Kimi görmek istiyorsunuz?» diye yeniden sordu.

«Kim olursa olsun, nasıl olsa hiç kimseyi tanıdığım yok. Ben gazeteciyim. Gazeteme, Türklerin kampıyla ilgili bir yazı yazacağım. Ne dediğimi anlıyor musun?»

«Evet ama, burada yazılacak ne var, onu anlayamadım.»

«Sen Türk müsün?»

«Olmasam burada oturur muydum sanıyorsunuz?»

«Bu çocuk iyi Almanca konuşuyor,» dedi adam, bu arada arabadan inmiş olan arkadaşına. Bu ikincinin elinde bir fotoğraf makinesi, omzuna asılmış bir sıra da gereç vardı, yine fotoğrafçılıkla ilgili!

«Bizim foto muhabiri,» dedi gazeteci, «bir kaç güzel resminizi çekecek. Evlerin içinde de çekebilir miyiz?»

«Bizim evde çekemezsin, annem hasta,» dedi Azrail.

«Ya sizin evde?»

Tam gidip anneme soracağım sırada, foto muhabiri, Mehmet'in annesi bayan Avcıata'yı gördü. Mehmet'in annesi kapısının önünde bir komşusuyla konuşuyordu.

Annelerimiz evde tıpkı memleketteki gibi giyiniyorlar. Yalnız İzmir ile Ankara'dan gelmiş olanlar içinde Alman bayanlar gibi giyinenler de var.

Mehmet'in annesinin, dizlerinin altından bağlanmış şalvarı eteklığinin altından bir karış dışarı çıkmıştı. Ayaklarında yaldız işlemeli terlikleri, pembe çorapları vardı. Kenarları boncuk işlemeli beyaz yemenisi başındaydı. Gözyaşı damlalarını andıran bu boncuklar alnında sallanıyor,

yüzüne, dansedip duran ışıklı noktalar yansıtıyordu.

«Harika bir renkli resim olur bundan» dedi foto muhabiri, gazeteciye.

«Renkli basabilir miyiz bilmem.»

«O zaman siyah-beyaz olur. Ben kadını renkli alırım.»

Foto muhabiri, Mehmet'in annesine seslenip, başındaki sıra sıra boncukları, yeşil-pembe desenli hırkasını, geniş, kırmızı işlemeli mor etekliğini gösterdi.

«Güzel, gerçekten çok güzel!»

Mehmet'in annesi gülümsedi, ama içgüdüsel bir hareketle yemenisini gözlerine dek kaldırdı, yüzünün görünmesine engel oldu. Bu arada, foto muhabiri de kamerasını ona çevirmiş, düğmeye basmıştı. Mehmet'in annesi ellerini yüzüne kapadı, ama çok geçti artık.

Mehmet öfke içindeydi, bağırdı:

«Hayır, yapmayın, yapmayın!»

Mehmet'in annesi hızla evinden içeri atılıp, kapıyı kapattı. Gazeteci ile daha önce konuşmuş olan Azrail, bir koşu geldi.

«Burada her istediğiniz şeyin resmini çekebilirsiniz ama, evli bir Türk kadınının, hayır!»

«Sâkin ol, sâkin ol! Güzel bir resim gerekli bana da onun için çektim.»

«Kocasını ayıplarlar sonra, anlıyor musunuz, kocasını ayıplarlar. Onun onuruyla oynamış olursunuz.»

«Eh, her ülkenin kendi töreleri var elbette,» dedi gazeteci, «ama siz Almanya'dasınız burada.»

«Olsun — yanlış bu yaptığınız. Olacak şey değil, olamaz! Filmi bana verin lütfen!»

«İşte o olmaz, aynı filmde başka resimler de var.»

«Kadının resmini basmayız canım!»

Gazeteci, foto muhabirine göz kırptı.

«Peki öyleyse, filmi yırtar atarım.»

«Negatifini bize yollayın, kopyasını da yapmayın lütfen!»

«Güzel!»

«Yemin edin!»

«Yemin ediniz!» diye tekrarladı Azrail.

«Oğlum tiyatro mu oynuyoruz burada?» dedi foto muhabiri, «resmi imha edeceğim dedim ya sana — tamam artık.»

«Negatifi göndereceğinize söz verdiniz.»

«Tamam artık — bu iş kapandı.»

Gidip bizim kapıyı çaldım. Annem tam bu sırada alışverişe çıkmak üzereydi. Ama konuğumuz olduğunu öğrenince, içeriye buyur etti.

Bir sürü çocuk da hep birlikte içeri doldular elbette. Bir çoğu yerlere çöküp oturdular. İki Alman da bir kanepeye geçtiler.

Kızkardeşimiz Müjgân konukların elini sıkmak istediyse de göze alamadı. Türk kızları utangaçtırlar. Gazeteci, Müjgân'ı kendisi ile arkadaşı arasına oturtmak isteyince, Müjgân gazetecinin elinden kurtulup bir koltuğun arkasına saklandı.

Annem getirip bir çanak dolusu fındığı masanın üzerine koydu. Bizim evde hep fındık bulundururuz. Dünyanın hiç bir ülkesinde Türkiye'deki kadar fındık yetişmez. Sonra annem sigara da tuttu. Bu Türk sigaralarını dedem, izinden dönen bir tanıdıkla yollamıştı. Gazeteci de anneme kendi paketini uzattı. Annemin sigara kullandığını mı sanıyordu gerçekten?

«Çocuklar, şimdi bana bir şeyler an-

latın bakalım. Biraz da olsa, Almanca bildiğiniz muhakkak. Buradaki okul nasıl?»

«Burada her şey yapılabiliyor. Türkiye'deki okulda olmaz,» dedi Hakan, «öğretmen değnek var bir şey yaptın mı!»

«Demek burası daha çok hoşunuza gidiyor, öyle mi?»

«Burada çok kötü, çünkü anlamıyoruz,» dedim.

«Tahmin ederim. Oldukça güç olsa gerek. İçinizden hangilerinin Alman arkadaşları var?»

Azrail soruyu Türkçeye çevirince, hemen bütün çocuklar bağırmaya başladılar:

«Benim, benim!»

Bu düpedüz aldatmacaydı.

«Alman çocuklarla hepsi arkadaşlık kurmak istiyor» diye açıkladı Azrail.

Annem, konuklara kahve getirdi. Almanlar kahveye 'Türk mokkası' diyorlardı. Resim çekebilirler mi diye sordular. Azrail, soruyu anneme çevirdi.

«Evet, çekebilirsiniz — lütfen!»

«Bayan Özdemir kendi resmini herhalde çektirtmez,» dedi Azrail dikkatli davranıp.

Foto muhabiri, kahvesini bir yudumda dikti. Bu arada, fincanın dibindeki telveyi de yuttuğundan, öksürdü durdu. Türk kahvesinin ufak yudumlarla içilmesi gerektiğinden haberi yoktu.

Ayağa kalkıp, köyden getirdiğimiz büyük İstanbul minareli halımızın resmini çekti.

«Böyle tipik Türk işi şeyler çok iyi, okuyucunun çok ilgisini çeker.»

Sonra, karşı duvardaki halının resmini de çekti. Bu halıda da, ağzında dişleri görünen bir kaplan resmi vardı. Ne var ki, Türk işi değildi bu, bir İtalyan malıydı, babam onu kapıdan, gezgin bir satıcıdan almıştı.

«Biz başka oda da var,» dedim, «kardeş ve ben uyumak!»

Azrail, gazetecilerin yanında kaldı. Gazeteciler bir sıra sorular sorup, notlar aldılar. Bu barınaklar için ne kadar kira alındığını, barınaklardaki ailelerin ne süreyle oturabildiklerini sordu gazeteci.

«Herhalde sadece geçici olarak kısa bir süre oturuyorsunuz, değil mi?» dedi.

«Geçici olarak mı? Biz sekiz yıldır burada oturuyoruz — dört de kardeşim var!»

diye karşılık verdi Azrail.

Gazeteci kirayı çok yüksek buldu. Bu paraya karşılık eli yüzü düzgün bir daire pekalâ bulunabilirmiş.

«Ama yok işte, bulamıyoruz.»

Hakan, Mehmet, ben ve bir çocuk daha, foto muhabirini küçük odaya soktuk. Foto muhabiri cebinden bir külah şekerleme çıkarıp bize armağan etti.

«Şimdi bir kaç resim daha çekelim.»

«Yukardaki yataklara çıkabiliriz,» diye önerdim.

«Yapabilir misiniz? Anneniz kızar belki.»

«Annem bizi hiç azarlamaz.»

Foto muhabiri bir sıra resim çekti. Biz maskaralık ederken çekilmiş bir sürü resim. Bir seferinde, dördümüz de yataklara girdik uyuyormuşuz gibi. Ama gülüp durduğumuz için doğru dürüst bir resim çekilemedi.

«Gazetede çıkacak mıyız?» diye sordu Hakan.

«Bakalım, resimlerden birinin çıkacağı kesin.»

«Gazete ne günü çıkacak? Biz de alalım...»

«Onu henüz bilemem — ben size gönderirim.»

Annem, babamın birazdan geleceğini, onu da beklemelerini gazetecilere söyledi. Babamızın bu ziyarete sevineceğini açıkladı. Ne yazık ki, babamı beklemeğe vakitleri yoktu.

FECİ BİR OLAY

Müthiş bir gerilim içindeydik. Gazeteciye uğramadığımız gün olmuyordu. Gazeteci kadın bize çok iyi davranıyordu. Müşteri yoksa, resimli dergileri satın al-

maksızın karıştırıp gözden geçiriyorduk.

Gazetede Küçük-İstanbul üzerine bir yazı, belki bizim resimlerimizin bile çıkacağını ona söylemiştik.

«Çok güzel, ben de o resmi keser saklarım öyleyse.»

En azından bir hafta süresince gazeteyi boşuna taradık durduk. Neden sonra, röportaj gazetede çıktı. Yazının başlığı şöyleydi: «Konuk işçilere konuk olduk.»

Sevinçten havalara uçacağımız sırada, gazeteci kadın bize ikinci bir gazete gösterdi.

«Bu senin annen mi?» diye sordu bana.

Bir de ne görelim, gazetede Mehmet Avcıata'nın annesinin resmi! Altında da «Bir Türk Güzeli» diye yazılı.

«Şimdi sevinirsiniz elbette. Şunu hemen okuyacağım — sizler için iyi şeyler söylemişlerdir umarım.»

Azrail para verip bir gazete aldı, bu gazeteyi Türklerin okuyup okumadıklarını sordu.

«Hayır — Türkler genellikle bu gazeteyi almıyorlar. Ama, belki bu sayısını alırlar — olabilir.»

Azrail gazeteyi bir kaç kat ettikten sonra, cebine soktu. Ancak tersanenin arkasındaki ıssız yola çıktıktan sonradır ki, gazeteyi cebinden çıkardı. Resmi dikkatle gözden geçirdik. Bu resmi tek bir Türk bile görecek olsa, işler sarpa sarardı, ondan emindik.»

«Bizim orda sözünü etmeyin sakın!»

«Babalarımıza söylememiz gerekir Azrail. Belki onlar Avcıata'ların öğrenmesine engel olabilirler», dedim.

Azrail bir saniye düşündü.

«Tamam — ama başka hiç kimseye tek bir sözcük bile yok.»

Makaleyi tam Türkçeye çevireceği sırada, bir Türk kadını köşeyi dönüp yaklaştı. Azrail de gazeteyi yine cebine tıktı.

Öğleden sonra saat dörtte tersanenin paydos düdüğünü duyduk. Eh, bir çeyrek saate kalmaz, babam eve gelirdi. Mesai yaptığı zamanlar daha geç geliyordu. Bugün de o günlerden olsa gerekti.

Saat beşe doğru dışarıda bir gürültüdür koptu. Pencereye koşunca, Avcıata'nın evi önünde yedi, sekiz adam gördük. Islık çalıyorlar, bağırıp çağırıyorlardı. Bir kaçını tanıyorduk. Bekâr barakalarında

oturuyorlardı. İkisi de, karşıdan aile babalarıydı.

«Heey Mustafa, dışarı çık da yüzünü görelim. Çık dışarı!» diye sesleniyorlardı.

«Güzel karından ne haber, Avcıata?»

«Türk güzeline selâmlar!»

«Benim odaya güzel bir resim asabileceğim artık.»

İçlerinden biri gazeteyi havaya kaldırmış, eliyle resme vuruyor, resim için altın yaldızlı bir çerçeve alacağını söylüyordu.

Tam bu sırada Avcıata'nın kapısı açıldı, babam dışarı çıktı.

«Defolun gidin hadi! Rahat bırakın Mustafa'yı!» diye seslendi.

Ama adamlar hâlâ gülüyor, alay ediyorlardı.

«Utansın, utansın!» dedi içlerinden biri.

Babam karşılık vermemek için kendini zor tuttu, yine içeri girdi. Serkeşlik daha bir süre sürdüyse de, sonra, adamlar da bıkmış olacaklar ki, çekilip gittiler.

Bu arada millet kapılarının önüne çıkmış, olan bitenleri izlemişti. Kimileri çocuklarına para verip bir yerlere gönder-

diler. Belki de resmin çıktığı gazeteden aldıracaklardı.

Neden sonra babam geldi. Mustafa Avcıata'yı da beraberinde getirdi. Avcıata'nın suratı sapsarı kesilmişti. Sigarayı tutan elleri tir tir titriyordu.

Annem çabucak kahve getirdi, ama Avcıata fincana elini bile sürmedi. Uzun süre hiç kimsenin sesi soluğu çıkmadı.

«Böylesine hakarete uğrayan bir erkek ne yapmalı?»

Avcıata kendi kendisiyle konuşuyor gibiydi. Hiç birimizin yüzüne bakamıyordu. Elini cebine atıp, çıkardığı sustalıyı masanın üzerine koydu. Babam sustalıyı bir kenara attı.

«Böyle saçma şeyler düşünmezsin herhalde, değil mi Mustafa?»

«Düşünüyorum.»

«Ama yapmıyacaksın.»

«Beni bu kadar kötü mü sandın? Benden böyle bir şey bekler misin?»

«Hayır.»

«Tanrı cezasını versin o kadının.»

«Tanrı seni de, aileni de koruyacaktır», dedi babam.

Avcıata yavaş yavaş sâkinleşti.

«O gazetede karım üstüne yazılmış bir şey var mı acaba? Azrail'i çağırabilir misiniz?»

Hakan, Azrail'in evinde olduğunu biliyordu. İki dakika sonra onunla birlikte geldi. Azrail bu arada makaleyi okumuştu, su gibi Türkçeye çevirdi hemen.

Yazının başında barınaklardan söz ediliyordu: «Yetersiz döşenmiş küçücük odalar. Bu barınaklarda en azından dört çocuk sahibi aileler oturmaktadır. Kadınların bu ortam içinde düzen sağlayabilmeleri hayran olunacak bir şey. Hiç haber vermeksizin geldiğimiz halde, beklenen konuklar gibi karşılandık. Anneler çocuklarına, küçük, sessiz kızları ile hareketli çocuklarına sevgiyle, sabırla bakıyorlar. Hep kendi aralarında oldukları için, kadınların Almanca öğrenmeleri olanağı yok. Çevirmenliği, çoktandır Alman okullarına devam etmekte olan çocukları üstleniyor. Dersleri tam anlamıyla izleyebilenlerin sayısı oldukça düşük. En zekileri bile sınıfın sonuncuları durumundalar ama bunda hayret edilecek bir şey yok. Küçük Türkler, Alman arkadaş edinmeğe can atıyorlar ama, okul paydosundan

sonra kendi aralarında kalıyor, Alman öğrencilerle ilişki kuramıyorlar.»

Son tümce şöyleydi: «Biz hepimiz, yabancı işçilerle ve onların çocuklarıyla daha fazla ilgilenmek zorundayız.»

«Makale bizden iyi söz ediyor,» dedi babam.

Gelgelelim, bay Avcıata avutulacak gibi değildi. Ağzını bıçak açmıyordu. Bir süre sonra kalkıp evine gitti.

GÖRÜLECEK BIR KONUT

Azrail'in yine bir kızkardeşi olmuştu. Şimdi, bu sekiz kişilik aile, bizimki kadar küçük bir barınakta oturuyordu.

«Ev arayanlar listemizde siz en baştasınız» demişlerdi Yerleştirme Dairesinden, bir yıl önce, «ama ne yazık ki henüz boş yerimiz yok.»

Derken, günün birinde Azrail sevinerek bize geldi, elindeki resmî yazıyı gösterdi. Hamburg-Hamburg'da üç odalı bir konut kiralıktı.

O sıralarda Azrail'in babası hep fazla mesai yapıyordu. Gidip evi görecek vak-

ti yoktu. Onun için bir mektup yazmış, evi oğlunun gezip göreceğini bildirmişti.

«Sizden de gelmek isteyen var mı?» diye sordu Azrail.

«Beni istersen gelirim,» dedim, «annemle Hakan ve Müjgân kente indiler.»

Azrail isteğimi olumlu karşıladı, ayakkabılarımı çabucak giydim. Tam bu sırada kapı çalındı. Kapıyı açınca bir de ne göreyim: Bize hiç gelmemiş olan Uve karşımda duruyor. Birlikte bisiklete binebilir miyiz, diye sordu. Bu geziye seve seve katılırdım elbette. Uve geldi diye de çok sevinmiştim. Ama Azrail'e söz vermiştim, onunla gidecektim.

«İsterseniz ben de size katılırım.»

İstemez olur muyduk hiç? Burnumuzun dibinden bir otobüs geçti gitti, öteki gelinceye dek bekledik.

«Azrail'in Alman arkadaşları var.»

«Ben tanıyor muyum?»

Azrail kızardı, bir saniye bocaladı.

«Bilmem, olabilir», dedi. Sonra, daha bir toparlanıp, gemiden sadece bazı gemicilerle arkadaşlığı olduğunu itiraf etti. Hanidir biz de bunun farkındaydık.

«Belki de taşınacağınız yerde Alman-

lar oturuyordur.»

«Olabilir.»

Yerleştirme Dairesi'ndeki bayan memur bir dosya açtı.

«Adınız Ahmedoğlu değil mi? Yedi kişisiniz.»

«Şimdi sekiz.»

Duvarda kentin planı asılıydı, bayan memur bize bir caddeyi gösterdi.

«Tramvayla şu kavşağa kadar gidersiniz.»

Ama otobüs yolculuğu zaten pahalıya patladığı için, yaya gitmeyi kararlaştırdık. Şöyle bir yirmi dakika kadar yürüdük. Sonra, on dokuz numarayı bulduk. Kirli cephesinden badanaları dökülmüş eski bir apartman! Girişte bir çok adlar sıralanmıştı.

«Çoğu yabancı», dedi Uve, «sanırım Yunanlılar, Yugoslavlar.»

Merdivene çömelmiş üç kız, bebek oynamaktaydılar. Konuştukları dil İtalyancaydı.

İlk kattaki kapıcının kapısını çaldık. Kapıcı, Azrail'in elindeki kâğıdı alıp televizyonlu odaya doğru yürüdü. Orada gözlüğünü taktığını, mektubu incelediği-

ni gördük. Koridora çıkıp anahtarı çengelden aldı, Azrail'in eline tutuşturdu.

«Dördüncü kat, anahtarı hemen geri isterim.» Kapıyı kapattı.

Konutun üç odadan başka bir mutfağı, bir de tuvaleti vardı. Banyosu yoktu. Odalardan ikisinde demir sobalar gördük, üçüncü oda ısıtılmıyordu.

Odalar karanlıktı. Çünkü pencerelerin hemen iki metre ötesinde bitişik yapının duvarı yükselmişti. Üçüncü oda sokağa bakıyordu, daha bir ışıklıydı. Ne var ki, Hakan ile benim birlikte kaldığımız oda kadardı ancak.

Duvar kâğıtları yırtık pırtıktı. Azrail duvara şöyle bir dokundu. Duvar nemliydi. Bütün daire küf kokuyordu. Penceresiz tuvaletin kapısını açmamızla kapatmamız bir oldu. Uve mendilini burnuna götürdü. Kokudan biz de rahatsız olmuştuk.

«Çıkalım buradan...» dedi Azrail.

Televizyon seyretmesine ikinci kez engel olduğumuz kapıcı, Azrail'in elindeki anahtarı koparırcasına çekip aldı, kendi kendine bir şeyler homurdandı.

Dışarı çıkınca yeniden neşelendik. Bu

konuta göre bizim barınaklar altın değerindeydi altın — hem duşumuz vardı, hem de iyi ısıtılıyorduk.

Ama yine de bir düşünüp taşınmak gerekiyordu — ne de olsa, konutun oda sayısı fazlaydı, kirası da yarı yarıyaydı. Azrail'in babası iki saat izin alıp, öbür gün bir de kendisi gidip gördü daireyi.

«Bir daha ne zaman konut gösterirler bize kim bilir!»

Azrail'in babası keyifsiz döndü. O karanlık, nemli daireye taşınmak olanağı yoktu — üstelik yeni de bir bebek varken! Böylece, Ahmedoğlu ailesi Küçük-İstanbul'da kaldı.

O konut Avcıata ailesi taşındı. Komşularından uzaklaşabilmek için her şeyi göze almışlardı. Komşuları hâlâ küçümsüyordu onları da, ondan.

BABALARIMIZ

Hamburg'a geldiğimizden iki yıl sonra, öğretmenin ve öğrenci arkadaşlarımın sınıfta bütün söylediklerini artık anlıyordum. Almancayı da hiç çekingenlik duy-

madan konuşmaya başlamıştım. Yanlış yapmıyor muydum? Elbette yapıyordum. Ama sınıf öğretmenimiz bunun önemli olmadığını, zamanla düzeleceğini söylemişti.

Zaman zaman Uve yanlışlarımı düzeltiyordu, ama ancak ben sorarsam: «Doğru muydu demin söylediğim?»

«Yanlış yapıyorsun diye üzülme, kendiliğinden düzelir o yanlışlar.»

Hemen hemen her öğleden sonra Uve ile beraberdim. İstediği zaman onu görmeye gidebiliyordum, hattâ pazarları bile. Beni ana babası da seviyorlardı. Türk olmam hiç farketmiyordu. Ana babasının beni sevdiklerine babam inanmıyordu. Bunu Uve'nin ağzından duyup, emin olmak istedim.

«Seni nasıl sevdiklerini kendin de görmüyor musun?»

«Görüyorum aslında.»

«Eh öyleyse — saçmalamayı bırak artık!»

Bunu duyunca içim rahatlamıştı. Evdekilere durumu anlatınca, sevindiler. Ama babam asıl Uve'nin babasıyla sokakta karşılaştığı gün inandı buna. Ba-

bama elini uzatan Uve'nin babası:

«Hele şükür tanışabildik,» dedi, «oğullarımızın arasından hanidir su sızmıyor.»

Memleketteki yakınlarımızdan haber alabiliyor muyuz, annem buralara alışabildi mi, yakında yeni bir eve taşınabiliyor muyuz, diye sordu.

«Memleket kardeşler, baba, hepsi iyi», dedi babam, «ama var çok yoksulluk. Ne zaman ben para göndermek sık sık, daha iyi.»

Sanırım derdimizle ilk kez ilgilenen biri çıkmış oluyordu. Ortada sevinilecek bir haber yoktu ama, babam birdenbire çok değişmişti. Bay Şteffens'e sevinçle bakıyordu.

«Karım hep memleket özlem», diyordu babam, «hep memleket konuşmak, hep istemek köy, kalmak köyde.»

«İzin alınca belki bütün aile köye bir gezinti yaparsınız.»

«Çok para istemek, olmaz.»

Bay Şteffens, Türkiye'nin herhalde çok güzel bir ülke olduğunu, bir iznini orada geçirmeyi istediğini söyledi. Özellikle İstanbul çok güzel olsa gerek, dedi.

Bu en büyük kentimizi biz de ancak resimlerden tanıyorduk. Uve'nin ailesi zengin sayılmazdı ama, yoksul da değildi. Ünlü camilerle dolu büyük kentimizi görmek, gezmek bakımından bizden daha şanslıydılar.

«Yine görüşeceğimizi umarım» dedi bay Şteffens ayrılırken, ve babama elini uzattı.

«Biz çok sevinmek siz bize konuk, Türk yemek yemek.»

«Onu yaparız bir gün.»

Babamın parmağında kırmızı dörtgen taşlı altın bir yüzüğü vardır. Taşıyana saygınlık kazandırdığı düşünülen bu yüzükleri biz Türklerde çoğu aile babaları takar. Bay Şteffens'in, babamın yüzüğünü bir kaç kez dikkatle gözden geçirdiğini gördüm. Bu türden yüzükler Alman erkekler için olağan değildir.

Babamın gururuna diyecek yoktu. Giyim kuşamının yerinde olduğuna da sevinmişti. Tersaneden her gün gelirken, tulumu sırtında, öyle gelirdi.

«İyi ki yabanlık giysimi giymişim» dedi sonradan bana.

«Uve'nin babası işte olmasa da sırtın-

da tulumla dolaşıyor hep» dedim.

«O başka... biz çevremizi iyi etkilemek zorundayız, dikkat etmeliyiz.»

Almanların noel bayramında Uve'nin ana babası beni evlerine buyur ettiler. Bayramın ikinci günüydü. Babam İstanbul'un bir sıra renkli manzara kartlarından satın almıştı. Ev sahiplerine armağan edeyim diye. Bütün evdekiler, kartları bir bir gözden geçirdiler. Bay Şteffens, resimlere bakıp şöyle dedi:

«Barakalı kampa Küçük-İstanbul adını veren her kimse, İstanbul'un ne güzel olduğundan haberi yokmuş.»

Ben Hakan'dan birazcık bile fazla çalışkan değildim. Benim ondan çok daha iyi Almanca konuşmamın nedeni, onun Alman arkadaşı olmamasıydı. Hakan ağzını bile açmağa cesaret edemiyordu, Almanca konuşmak için. Ancak dostumuz gazeteci kadın bir şey soracaktı Hakan'a da, o zaman! Hem, bana öyle geliyordu ki, kadın da onun ne dediğini anlamıyor, ama anlıyormuş gibi yapıyordu.

Hakan'ın bu yetersizliği özellikle önemliydi, çünkü bütün kardeşler içinde en büyüğümüz oydu. Babamdan sonra da

ailenin en önemli kişisi, büyük oğuldu.

Gelgelelim, Türkçeye çevrilecek önemli bir şey oldu mu, çevirmenliği ben yapıyordum. Resmî makamlardan, hastalık sigortasından gelen mektupları, örneğin. Tutalım bir yere telefon edilecek, «Kasım becerir o işi» deniyordu hemen.

Bundan gurur duyuyordum duymasına ama, zaman oluyor, telefon kulübesine koşmak bir angarya oluyordu. Zaman zaman, Hakan benim gösteriş yaptığımı ileri sürüyordu. Bu yüzden bir kaç kez dalaştığımız da oldu. Ne yapalım, Almancayı kötü konuşuyorsa, kabahat benim miydi?

En önemsiz şeyleri bahane ederek beni azarlıyor, benim için fiyakacı diyordu.

Bir gün yatağına oturmuş, yazı yazmaktaydı. Ben de, Uve'den doğum günümde armağan aldığım güzel bir uçakla oynuyordum.

«Sen şu gürültüyü kesmeyecek misin?» diye çıkıştı Hakan öfkeyle.

«Okul ödevini neden masada yapmıyorsun?»

Bir karşılık vermeyip yazı yazmayı sürdürdü. Bu sırada annem gelip, alışve-

rişe çıkacağını, ona yardımcı gelmesini istedi. Annem tek başına yakındaki bakkala kadar bile gitmezdi.

«Vaktim yok», diye homurdandı Hakan. Annemize karşı böyle terbiyesizlik etmek bizde olağan değildir. Annem kızmıştı.

«Hemen hazırlan, benimle gel!»

Hakan yataktan indi.

«Kasım herşeyi daha iyi beceriyor nasıl olsa.» Bunu söylerken bir yandan da bana öfkeyle baktı, çıktı.

Yazıp çizdiği şeyleri yastığının altına soktuğunu göz ucuyla izlemiştim. Alıp baktım. Okul ödevi değildi yazdığı, Malik Evinsoy'a mektup yazmıştı.

«Kardeşim Malik — buraları nasıl bir bilsen. Orada kaldığına, okulu orada bitirdiğine şükret. Burada doğru dürüst bir arkadaşım yok. Varsa, bir iki Türk çocuğu, ama onların durumu da benimki kadar kötü, çünkü onlar da Almanca konuşamıyorlar. Okulda körkütük oturup kalıyoruz. Çoğunlukla öğretmenlerin ne dediğini de anlıyamıyoruz. Ama hep sessiz sedasız oturup kalmak da olmuyor. Canımız sıkılınca gevezelik ediyor, ya da bir

oyun oynuyoruz. Öğretmen gördü mü, özellikle bizlerin çok daha dikkat etmemiz gerektiğini söylüyor. Kimi çocuklar gülüşüyorlar o zaman. Geçen gün içlerinden biri, bizim aptal olduğumuzu, onun için öğrenemediğimizi söyledi. Paydosta iyi bir dövmek istedim onu ama, üç kişi birden imdadına yetiştiler. Ve ben, daha güçlü olduğum halde, yenik düştüm.

Kasım ile de sürekli kavgalıyız. Almanca konuşabiliyor diye kendisini benden daha zeki sanıyor. Evde duyulan söz hep «Kasım yapar, Kasım eder.» Annemle babam tarafından şımartılınca, kendini ağabey yerine koyuyor. Bizden üç yaş daha küçük olduğu halde, herşeyi daha iyi bilir kanısında. Hem de herşeyi... Şu sırada da yanımda oynayıp beni rahatsız ediyor, bir Alman arkadaşının armağan ettiği uçakla oynuyor...»

Hakan'ın mektubu burada kesiliyordu. Mektubu yine yerine koyup, kendisine hiç bir şey söylemedim. Geri dönüp geldiğinde onunla hiç konuşmadım, bisiklete atlayıp Uve'ye gittim. Durumu Uve'ye de açmadım. Aile arasındaki anlaşmazlıkları başkalarına açmayı sevmiyorum.

Uve'ye o gün, Hamburg kentinin merkezinde, Elbe'nin öbür yakasında oturan bir kuzeni gelmişti. Onaltı yaşlarında Mike adında bir çocuktu. Söylediği bazı sözleri hiç anlıyamıyordum. Birlikte gitar çaldıkları bir arkadaşını anlatıyordu.

«Dedim ya sana, bitirim herif, dört dörtlük! Gelecek cumartesi tozu dumana katacağız yine müzikle, beraberinde de esaslı bira, çek ha çek!»

Uve, ana babası bir şey demiyorlar mı, diye sordu. Böyle bira içmelerine falan! Mike, ana babasının haberi olmadığını, ama öğretmenlerden birinin işi çakmış olduğunu söyledi.

«Hoş postayı koyduk ya ona, neyse işte!»

Mike gittikten sonra, onun kullandığı ve benim anlayamadığım bazı sözcükleri küçük Almanca-Türkçe sözlükten bulup çıkarayım dedim. Sözlüğü hep yanımda taşıyordum. Ne var ki Uve, bu deyimleri bulamayacağımı, bu sözcükleri, gençlerin kendi aralarında kullandıklarını söyledi.

«Bira ve sigara içmeye ne dersin?»

«Bilmem ki», dedi Uve, «on üç, on

dört yaşındakiler bile içiyor bazan.»

«Benim babam bira bile içmez», dedim, «Müslümanlarda alkol haramdır.»

«Ben birayı pek sevmem, ama bira içmenin çok da kötü bir şey olduğunu sanmıyorum.»

YAZ TATİLİ

Yaz tatiline bir kaç gün kala, artık okulda fazla bir şey yapılmıyordu. Derslerde gevezelik ediliyor, herkes tatilde ne yapacağını anlatıyordu. Bir çokları ana babalarıyla yolculuğa çıkacak, kimileri de yakınlarını görmeye gideceklerdi.

Üç çocuk birarada, on dört gün süren bisiklet turu yapmak olanağı da vardı. Geceleri öğrenci yurtlarında ya da çadırda kalınıyordu. Yola çıkılırken, açık havada yemek pişirmek için bir gazocağı ile kap kacak da alınıyordu. Bütün aile ile birlikte İtalya'ya ya da İspanya'ya gitmektense, böyle bir gezinti çok daha eğlenceli olur gibime geliyordu.

Benim önümde ise, bomboş, hiç bir işe yaramaz yaz haftaları vardı. Yolculuk söz konusu değildi. Babam sadece üç gün

izin alacaktı. Çoğu arkadaşları tatil yaparken, o çalışmayı sürdürecek, para kazanacaktı. Zaten nereye gidebilirdik ki? Tatili geçirmeye Türkiye'ye gitmemiz ancak iki yıl sonra düşünülecek bir şeydi. Babam böyle diyordu. Önce bu yolculuk için gerekli parayı biriktirmeliydik. Gerçi uçak yolculuğu yabancı işçilere Almanlar'dan daha ucuzdu ama, bütün ailenin yola çıkabilmesi için yine de bir kaç bin mark gerekirdi.

Benim yolculuk yapacağım falan yoktu. Uve, ana babası ve kızkardeşiyle birlikte Hamburg'un kuzeyine, dedelerinin çiftliğine, gidecekti.

«Aslında hiç istekli değilim» diyordu Uve, «her yaz aynı şey, müthiş can sıkıyor.»

Evlerinin önündeki beyaz sırada oturuyorduk. Kızkardeşi pencereden iki kez seslenmiş, valizini hazırlamasını söylemişti.

«Ne hazırlığı? Benim gereksediğim hiç bir şey yok» diye karşılık vermişti o da kızkardeşine. Bana dönüp:

«Hadi gidelim», dedi, «burada rahat yok.»

Köy yolunda dolaşmağa başladık. Pazarları bile olsa, eski blucinini giyerse, ninesi küplere binermiş meğer. Oysa, Uve en çok bu pantolonunu seviyormuş. Yeni şeylere bir türlü alışamıyormuş, ancak eskileri küçülürse, yenisini giyiyormuş.

«Bakalım Yürgen ne âlemde?» dedi.

«Neden?»

«Hiiç!»

Yürgen, bisiklet turuna çıkacak sınıf arkadaşlarımızdan biriydi.

«Onun işi iyi», dedim.

«İnsan istediği şeyi yapamadı mı, en kötüsü odur işte.»

Yürgen, bir çadır bezi ile battaniyesini dürmekle meşguldü. Sırt çantası da bisikletinin yanında duruyordu.

«Ortalık ağarmadan yola çıkacağız» dedi, «sanırım yarın Cuxhaven'i buluruz. Peki siz ne yapıyorsunuz tatilde?»

«Her zamanki gibi dedem ile ninemi görmeğe... ama Kasım evinde kalıyor.»

Yürgen, dengini saran kayışı sıkıştırıyordu. Uve de yanına çöküp, ona yardım etmeğe koyuldu. Bu arada, Yürgen'in kulağına bir şey fısıldadığını gördüm. Yürgen ayağa kalkıp, bana:

«İstersen sen de beraber gelebilirsin», dedi.

Nerdeyse sevinçten havalara uçacaktım.

«Ötekiler bir şey demez mi?»

«Bilmiyorum. Ama bir telefon edip sorayım.»

Yürgen evinden içeri girdi.

«Sen söyledin değil mi?» diye sordum Uve'ye.

«Evet.»

Yürgen'in geri dönmesi epey sürdü, kalbim küt küt atıyordu.

«Tamam, her şey yolunda!» diye seslendi Yürgen uzaktan. Uve bana dönüp:

«Hadi fırla», dedi, «git seninkilere haber ver!»

Bereket babam henüz evdeydi. Telaştan nerdeyse soluğum kesilecekti. Annem ile babama büyük yeniliği haber verirken çok mutluydum. Ama çok geçmedi, sevincim kursağımda kaldı. Babam izin vermiyordu. Böyle yabancı bir ülkede insanın başına herşey gelebilir, diyordu.

«Beraberinizde büyükler de var mı?»

Bir an, evet diye karşılık versem mi diye düşündüm, ama yapamadım.

«Yoksa, olmaz. Hakan ile birlikte burada kısa gezintiler yaparsınız.»

Ağlamaya başladım.

«İşte bir bu eksikti», dedi Hakan, «çok yakıştı.»

Babam bir kere hayır dedi mi, artık yapılacak bir şey kalmazdı.

«Gidip telefon edeyim de söyleyeyim bari», dedim boğulurcasına. O sırada, yeryüzünün en mutsuz çocuğuydum.

Annem arkamdan seslendi, yarım saat sonra akşam yemeği yenecekti. Ama hiç aldırdığım yoktu. Telefon ettikten sonra, doğru Uve'ye gittim.

Bütün aileyi masa başında buldum. Uve'nin annesi benim için de tabak getirdi. Çok şekerli bir çay içtim, ama boğazımdan lokma geçmedi.

«Babanla konuşsam yararı olur mu dersin?» diye sordu bay Şteffens. «Bizim arabayla onlara yetişiriz.»

«Babam fikrinden caydırılamaz, ondan eminim», dedim.

Hepsi de bana anlayışla bakıyordu ama, ellerinden bir şey gelmiyordu.

«Bütün tatil ne yapar bu çocuk burada?» dedi Uve.

Annesinin aklına bir şey geldi.

«Kiraz toplamaya gider misin? Köylüler adam arıyorlardır şimdi.»

«Evet — bu güzel işte», dedi Elke, «hem para da kazanır.»

«Çocuk isterler mi?»

«Elbette! Sen ne sanıyorsun? Burada iki yüz bin kiraz ağacı var. Hem de bayıla bayıla isterler.»

Bay Şteffens bana bir köylünün adresini yazdı. Özellikle kiraz yetiştiren bu köylüye başvuracaktım. Hemen ertesi sabah işe koyulmağa karar verdim. Babam buna bir şey demezdi inşallah.

Eve dönerken, kirazları yiyen kuşları ürkütmek için kullandıkları patlangaçların sesini her zamankinden daha kuvvetli duydum.

ŞAŞIRTICI BİR ZİYARET

Uve'nin babasının bana adresini verdiği meyve yetiştiricisi, Küçük-İstanbul'dan bisikletle bir çeyrekte gidilen Königreich adlı köyde oturuyordu. Hakan, Azrail, Müjgân, bir de ben, hemen öbür sabah yola çıktık.

Şans bize güldü. Adam bize iş verebilecekti, özellikle biz üç erkek çocuğa! Müjgân'ın henüz küçük olduğunu söyledi. Müjgân bundan biraz düş kırıklığına uğramadı değil. O sıralarda, kızkardeşim yedi buçuk yaşındaydı ve okula başlamıştı. Aşağıdaki dallardan pekâlâ kiraz toplayabilirdi.

Buna toplamak denmesi yerinde oluyor mu bilmem. Orada kirazı, bir makasla saplarından keserek topluyorlar. Saplarından koparılarak toplanması elbette daha kolay olurdu ama, buna yalnız vişne toplanırken izin veriliyor. Makasla çalışıldı mı, iş biraz uzuyor, ama alışıldı mı da, epeyi toplanıyor.

Topladığımız her yarım kilo kiraz için yirmi sekiz fenik para alıyorduk. Vişne toplayanlara bu kadar para verilmezmiş. Bunu bir işçiden öğrendik. Zaten vişneler henüz olmamıştı.

Hemen işe koyulduk. Eğlenceli bir işti. Sepetler tartıldıkça, kaç para kazandık acaba diye merak ediyorduk.

En çok Hakan toplayabiliyordu. Hakan hem çevik, hem de bu işlerde beceriklidir. İçimizde en uzunumuz da o oldu-

ğundan, pıtırak gibi dolu yukarı dallara merdivensiz uzanabiliyordu. O gün aşağı yukarı yirmi mark kazandı.

Müjgân eve tek başına dönmek istemiyordu. Bizimle kalıp, dilediğince kiraz yiyerek kendini avutmanın yolunu buldu.

Köylü, öbür gün plastik torbalardan getirmemizi söyledi. Torbalara kendimiz için kiraz dolduracak, para da vermeyecektik.

«Belki anneleriniz de kiraz toplamak ister?» diye sordu köylü.

Hasada yardım eden çok Türk kadın vardı. Ama bizim annemizin Selim'in yanında kalması gerekiyordu. Azrail'in annesi de bebeğine ve öbür çocuklarına bakmak zorundaydı. Vakti yoktu.

«İsterseniz her gün gelin», dedi köylü, «iyi iş çıkardınız.»

Yolda giderken, sonunda ne kadar paramız olacağını, bu para ile neler alabileceğimizi hesapladık. Azrail yeni bir bisiklet istiyordu. Hakan bir transistor edinmenin ardındaydı. Ben de yalnız kendim için küçük bir televizyon almayı çok istiyordum.

«Sen şaşırdın galiba», dedi Hakan,

«öyle bir televizyon kaçadır haberin var mı? Ölsen toplayamazsın o kadar kiraz.»

«Öyleyse, ışığı içinden yanan bir küre alırım.»

Bir mağazada böyle bir küre görmüştüm. Onu kullanarak coğrafyayı çok iyi öğrenirdim. Çok şey öğrenmemizi isteyen babamı bu yoldan sevindirebilirdim.

«Paramı küre için ayırırsam babam muhakkak sevinir.»

«Atlas da aynı işi görür», dedi Hakan.

«Benim param olsaydı», dedi Müjgân, «yatınca gözlerini kapatan bir bebek ya da çok çok dondurma alırdım.»

Tam bu sırada, bahçesinde tenteler altında oturulan bir kahvenin önünden geçiyorduk.

«Bir fikrim var» dedi Azrail. Biz de aynı şeyi düşündüğümüz için fazla bir şey söylemesi gerekmedi. Bir masaya oturduk.

Garson kız gelince, Azrail dört büyük çanakta meyvalı ve kremalı dondurmalardan ısmarladı. İnsanın kendi parası olması ne güzel... İçimizde en çok kazanan Hakan olduğu için, Müjgân'ın parasını o verdi. Ne yazık ki, Müjgân evde tek bir

dondurma için beş mark para ödediğimizi ağzından kaçırdı.

«Ne? O ne çok para?» diye öfkelendi annem. Babam da, aynı şeyi bir daha tekrarlamaktan kaçınmamızı, küçük bir dondurmanın yeterli olduğunu, söyledi. Para kazanmamızdan çok memnun kaldığını, ama paramızı boş yere harcamaktan kaçınmamızı istedi.

Kazandığımız parayla neler alacağımızı söyledim. Hakan'ın transistorunu annem ile babam gereksiz buldular, ışıklı bir kürenin öğrenim için çok gerekli olduğu fikrini de babam pek anlayışla karşılamadı.

«İlk gözünüze çarpan şeyi hemen almaya kalkışmayın, paranız önce kumbaraya!»

Tam bu sırada kapı çalındı. «Azrail'dir» diyen Hakan, kapıya koştu. Ama gelen, Azrail değildi. Bir erkek sesi:

«İyi akşamlar», dedi.

«Gürsel bu, Gürsel...» diye bağıran babam, ayağa fırladı. Gerçekten de, Gürsel amca kalkıp köyden gelmişti işte. Ona, bir hayalete bakar gibi baktım. Annem babam sevinçten gözyaşlarını tutamadı-

lar. Babam, Gürsel amcanın elindeki çantayı aldı.

«Neden yazmadın? Gelip seni karşılardık.»

«Yazmıştım.»

Annem hemen kahve yaptı, kurabiye ile elma getirdi, sonra, sordu durdu boyuna, sordu durdu. Köydekiler nasıllarmış, ne yapıyorlarmış...

Köyde fazla bir yenilik yoktu. Herkes, nasıl biliyorsak, öyleydi, yuvarlanıp gidiyordu işte.

«Ya ihtiyar İpekli?»

«Onun durumu biraz daha iyi. Dört koyunu daha var şimdi. Oğlu Ankara'da iş buldu. Oto onarımıyla uğraşıyor. İhtiyar da hâlâ karasabanın ardında.»

«Orada ne yetişir ki...» dedi babam düşünceli, «Anadolu'nun kimi yerlerinde Amerikalılardan traktör ve makineli araç alındığı doğru mu?»

«Evet. Bir takım köylü, o araçları alabilmek için borca girdi. Ama başarılan ne? Verimsiz toprağımız, dibindeki kayalara dek altüst edildi, rüzgâr da toprağı daha bir kolaylıkla süpürdü. Bizim Zahit o köyden bir adamla görüşmüş. Adam

umutsuzmuş, toprağı baştan aşağı taşlıkmış. Dilin varırsa, kalkınma de buna bakalım.»

Gürsel amca turist olarak gelmişti. Babam daha önceden İpekli'nin oğlunu örnek göstermiş, kendisini uyarmıştı ama, çaresiz! Ama babam yine de çıkışmadı Gürsel amcaya.

Akşam geç vakit, tersanede bir iş bulabilir mi, diye sordu Gürsel amca.

«Çalışma iznin olmadıkça ne yapsak boşuna» dedi babam.

«Gürsel amca», dedim, «kiraz toplayabilirsin, turistleri de alıyorlardır.»

«Evet — şimdilik o iş var», dedi babam, «hele yol yorgunluğunu gider, önümüzdeki hafta ne zaman istersen çocuklar götürür seni.»

Gürsel amca hemen ertesi gün işe başlamak istedi — vakitten yararlanmak gerektiğini, yorgun da olmadığını söyledi. İşte böylece, o, Hakan, Azrail ve ben, üç hafta süreyle her gün, Königreich'e gidip geldik. Müjgân'ın bisikleti küçük olduğu için, ben Müjgân'ın bisikletine biniyordum, Gürsel amca Hakan'ınkine, Hakan da benimkine...

Eh, işimiz elbette ilk günkü gibi keyifli yürümüyordu, sürekli ayakta dikilip durmak kolay değildi. Ama iyi para kazanıyorduk, önemli olan da buydu.

Gürsel amca, kazandığı her fenik'i bir kenara koyuyordu. Çünkü burada kalsa kalsa, bir de elmalar toplanıncaya dek, kalabilirdi. Köye dönmenin zorunlu olduğunu biliyordu. Kazandığı parayla yoksul köyümüzde koca bir kışı geçirecekti.

Gürsel amcanın yola çıkmadan önceki son pazar günü, babam kendisine tersaneyi gezdirdi. Hakan ile ben de gittik. Kapıcı anlayış gösterip, bizi de içeri aldı. Babamı yıllardır tanıyordu.

Yapımında babamın da çalışmış olduğu büyük bir yolcu gemisi, bir kaç gün önce denize indirilmeye hazır duruma girmiş, yeşil yapraklı hevenklerle süslenmişti. Henüz kırmızı sulyen boyalıydı ama, çok güzel bir gemi olduğu belliydi. Yanında durduk mu, başlarımızı geriye atmak zorunda kalıyorduk, bordaları öylesine yüksekti. Gürsel amca böylesine koca bir gemiyi yakından hiç görmemişti.

«Ne yazık ki seni çalışırken göreme-

dim», dedi babama, «sana hayranlık duyuyorum.»

«Hayran olunacak bir şey yok Gürsel, her şey öğreniliyor. Sen de yapabilirdin pekâlâ. Ama kaynakçılığı kolay iş sanma! Bu iklimde, açık havada rüzgâr altında çalışmak, sağlığı çok etkiliyor.»

«Burada iş bulabilseydim hepsini göze alırdım.»

Gürsel amca dertli görünüyordu. Çalışma izni çıkaramadığını biz bu sırada biliyorduk. Bu konuya değindiği mektubu bize kendinden sonra gelmişti. Mektubu Ankara'dan postaya atmıştı. Ankara'da-

ki Alman makamından çalışma izni çıkarabilmek için başkente gitmişti.

Mektubunda şöyle diyordu: «Yol paramı sağlayabilmek için koyunlarla bir kaç keçiyi sattık. Ankara'da bir gün boyu kuyrukta bekledim. Benden önce, sırada altmışın üzerinde adam vardı. Kırk beş yaşından yukarı olanların kabul edilmediği öğrenilince, birkaçı çekilip gitti. Ben henüz otuz yaşımda olduğum için, benim işim olur sanıyordum.

Kuyrukta bekleyenlerden bazıları, yakında Türkiye'ye hiç Türk işçisi kabul edilmeyeceğini, kimileri de, zayıf olanları kabul etmediklerini söylüyordu. Çok sağlıklı olmak gerektiği kesin. Gerçi ben geçen kış böbreklerimi üşütmüştüm ama, artık pek sancılanmıyordum, kendimi hasta da hissetmiyordum. Sağlıklı olup olmadığımızı bir doktor söylüyor. Doktora idrar tahlilinin raporu veriliyor. Bu işte de bir takım açıkgözler belirmiş. Ellerinde, sağlıklı adamların idrarı dolu şişelerle adamdan adama gidiyor, bu idrar dolu şişeleri parayla satıyorlar. Benim için gerekli olmadığını düşünüp, ben de satın almaya kalkışmadım. Ama sonradan piş-

man oldum. Yapılan tahlil sonucu, böbreklerimin iyi olmadığı anlaşıldı, ve geri çevrildim. Şimdi bir uçak bileti aldım, turist olarak geliyorum. Belki şansım yardım eder de kaçak iş bulurum. Köydeki durumumuz pek parlak değil.»

Dertli bir öyküydü. Gürsel amca için tek avuntu kaynağı, meyve toplamaktan kazandığı paraydı.

Tersanede bir saattan fazla kaldık. İş günlerinde kulakları sağır eden kaynak makineleri ve çekiçler bu gün suspus olmuşlardı, ortalık sessizlik içindeydi.

Hakan ile ben ortalıkta dört döndük, demir istiflerinin arasında saklambaç oynadık. Bir atölyenin yanında, elektrikle işleyen bir yük arabası duruyordu. Hemen ona bindim. Ne yazık ki onunla dolaşamadım. Ama yine de üzerinde oturmak hoşuma gitti.

İki gün sonra, kardeşimle ben, Gürsel amcayı havaalanına götürdük. İş saatine rastladığı için babam gelememişti. Çok eşya taşımak zorunda kaldık. Uve'nin ana-babası, kullanamadıkları ne kadar giyim eşyası varsa, hepsini vermişlerdi. Özellikle, Uve'nin giymediği, yepyeni

şeyler de vardı aralarında. Üve, bu yeni eşyadan kurtulduğu için seviniyordu. Gürsel amcanın oğulları da, herhalde, onları giyecekleri için sevineceklerdi.

ALMAN'IN AKLI ERER Mİ?

Azrail'in kızkardeşi Hicran, odanın bir köşesine çekilmiş, bir koltuğun ardında ağlayıp duruyordu.

«Nesi var bunun?» diye sordum.

«Bir mayo gerekliymiş ona» dedi Azrail, «sınıfının yüzme dersi varmış. Onlara katılması olacak şey mi?»

«Elbette olmaz. Öğretmenine söylese ya.»

«Söyledim, söyledim...» diye hıçkırıyordu Hicran.

«Ee?»

«Yüzmenin de öbür dersler gibi bir ders olduğunu, herkesin katılmak zorunda olduğunu söylüyor.»

Hicran'ın Almancası zayıftı. Olur a, öğretmenine gerektiği gibi anlatamamıştı belki. Türk kızlarının öyle yarı çıplak, mayo ile görünmelerinin ayıp sayılacağı-

nı belki de anlatamamıştı. Hicran'ın sınıfındaki çocukların yarısından fazlası erkek çocuklardı.

«Alman kızlar alay ettiler benimle», dedi Hicran.

«Ne olursa olsun, mayo giyemezsin», dedi Azrail, «bir de kalkmış hâlâ mayo diye tutturuyorsun.»

«Giyecek değilim, yarın öğretmen sorarsa göstereyim diye istiyorum. Onlara elbette katılamam, kendimi öyle gösteremem.»

Bana kalsa, Hicran yüzme havuzuna kadar gitmeli, ama boğazının ağrıdığını söylemeliydi. Boğaz olan öğrenciler yüzmeye katılmıyordu.

Ne var ki bu bir kerelik çare Azrail'e uygun görünmedi. Kızkardeşinin bütün hafta boğaz çektiğine kimse inanmazdı.

«Kes ağlamayı artık!» diye azarladı Hicran'ı, «ben bir çaresine bakarım.»

Kızların, kendilerine ağabeylik edecek bir erkek kardeşleri olması her zaman iyidir. İşte böylece, Azrail öbür gün kalkıp okulun müdürüne çıktı. Müdür iyi adamdı. bir öğretmenle önemli konuşması

olduğu halde, Azrail'i dinledi.

«Kızkardeşim Hicran Ahmedoğlu yüzme dersine katılamaz, katılırsa bütün yaşantısı altüst olacaktır», dedi Azrail.

«Bunu bana daha açıkça anlatmalısın.»

«Erkeklere çıplak görünmek bir Türk kızı için büyük ayıptır, anladınız mı?»

«Pek anladım sayılmaz. Çıplak ne demek?»

«Mayo ile çıplak sayılır.»

«Peki ama hangi erkeklerden söz ediyorsun?»

«Sınıftaki erkek çocuklar demek istiyorum — ilerde erkek olacaklar. Mayo ile görünürse, kızkardeşimle hiç bir erkek evlenmez. Böyle bir şey yapan kızlara iyi gözle bakılmaz. Olamaz efendim, emin olun, olamaz.»

«Peki», dedi okul müdürümüz, «her toplumun kendi töreleri vardır elbette, bu törelere saygı duymamız gerekir. Sınıf öğretmenine söylerim, kızkardeşin yüzde dersine katılmaz.»

Müdür not aldı. Azrail de eğilerek müdürü nezaketle selâmladı. Bu sorunu bir çözüme bağlayabilmesi büyük şans

eseriydi. Böylece, okulumuzun öbür sınıflarındaki Türk kızları için de zorluk çıkmadı. Azrail, kendi deyimiyle «sorunu kökünden çözümlemişti».

Biz erkek çocuklar için yüzme dersi çok eğlenceliydi. O yaz yüzmeyi ben de öğrendim, Azrail ile Hakan da!

Sonbaharda, Almanya'nın bir başka kesimini daha — Lüneburger Heide'yi — ilk kez gördüm. Tam on gün bir okul yurdunda kaldık. Sınıf öğretmenimiz ile coğrafya öğretmenimiz de bütün sınıfla birlikte yurtta kaldılar. Yalnız Türk kızları bizimle beraber gelemediler. Ana babaları onlara izin vermedi.

Almanya'da benden daha uzun kalmış olan Saime Erarslan, umutsuzluk içindeydi.

«Bana hiçbir şey yaptırmıyorlar», diyordu, «ben annem gibi olmak istemiyorum. Keşke bir Alman kızı olsaydım. Onların özgürlükleri var. Annem babam istedikleri herşeyi yapacağım sanmasınlar.»

Böyle konuşan bir Türk kızı daha görmemiştim.

«Ne demek istiyorsun?» diye sordum.

«On dört yaşıma basınca Türkiye'ye döneceğim. Memlekete, diyorlar. Ama orası nasıl bilmiyorum ki. Ayrıldığımda üç yaşındaydım.»

«Azrail Ahmedoğlu buraya ayak bastığında iki yaşındaydı.»

«O burada kalabilir elbette — elbette, o erkek!»

«Elbette.»

«Hiç tanımadığım dedemle nineme gidecekmişim. Hele bir düşün! On beş yaşıma basınca da...»

Saime konuşmayı sürdürmedi. Sürdürmesi de gerekmiyordu zaten. On beş yaşına basınca, köyünden yirmi beş yaşında bir erkekle evlendirileceğini biliyordum.

Saime'nin ana babası ile damadın ana babası bu konuda anlaşmışlardı. Saime evleneceği erkeği hiç görmemişti. O da, benim gibi, henüz on yaşındaydı.

Bizim barınaktaki biricik masanın bir metre uzunluğu, aşağı yukarı yarım metre de genişliği vardı. Biz üç çocuk, ev ödevlerimizi aynı zamanda yapmaya kalkıştık mı, genellikle dalaşıyorduk.

Müjgân'ın henüz çok ödevi olmuyor-

du ama, azıcık bir ödev de olsa, çok zaman istiyordu. Müjgân okula başlamadan önce, Hakan ile ben ona Almanca dersi vermiştik, ne var ki bunun pek de yararı olmamıştı. Çünkü, anlattık, anlatıyoruz derken, dilimizde tüy bitmişti. Biz de bıkmıştık. İki yıl okula devam ettikten sonra, ezberlediği bir iki tümce dışında, Müjgân hâlâ Almanca konuşamıyordu.

Babam, Hakan ile benden, sırayla yardımcı olmamızı istemişti. Bunun da kolayını bulmuştuk. Müjgân'ın ödevini biz bir kâğıda çabucak yazıyorduk, o da güzelce defterine geçiriyordu. Babam o sırada evde olmadığından hiç bir şey anlaşılmıyordu. Annem zaten farkında değildi. Müjgân defterine bir şeyler çiziştirirken, annem kızına bayağı hayranlık duyuyordu. Bir seferinde Müjgân anneme: «Sen de yazsana» bile dedi.

Annemin eline tutuşturduğu tükenmez kalemi annem fırlatıp attı. İğrenç bir solucana ya da ona benzer bir şeye eli değmişti sanki... Sanırım, annem utanıyordu. Hayatı boyunca eline kalem almamıştı ki! Hiç değilse satın aldığı şeylerin üzerindeki yazıları okuyabilse, ne iyi

olurdu. Hakan ile aramız düzelmişti. Artık o da benim kadar Almanca konuşabildiği için rahatlamıştı.

Derslerine çalışacağı yerde futbol oynadıkça, babam Hakan'a kızardı. Gelgelelim, tam da futbol oynaması Hakan'ın çok işine yaradı. Azrail'in yardımıyla Hakan'ı bir spor kulübünün gençler takımına almışlardı. Bu kulüpte ikisinden başka yabancı çocuk yoktu. Hakan iyi futbol oynadığı için gençlerce çok seviliyordu. Kulüp ortamında ne yapıp edip Almanca konuşması zorunluydu. Ayrıca, Azrail de Hakan'ı uyarmış, kendisiyle tek kelime bile konuşmamasını söylemişti. İşte böylece, Hakan'ın Almancası birdenbire çorap söküğü gibi söküldü. Öğretmenlerin kaç yıldır yapamadığını kulüp ortamı becermişti.

Almanya'da dördüncü kışımızı geçiriyorduk. Babam sık sık hastalanıyordu. Açık havada çalıştığı için soğuğa dayanamıyordu da, ondan.

Bana sorulacak olursa, Hamburg'da doğru dürüst bir kış yoktur, derim. Kar bir kere yağdı mı, hemen ardından vıcık vıcık oluyor. Bizim köyde kış çok daha

serttir, soğuktur. Kar bütün bir yıl metrelerce yükseklikte kalır, ancak baharda erimeğe başlar. Ama burada köydekinden daha çok üşüyoruz. Nedeni de havanın nemli ve rüzgârlı olması.

Babam hep mesai yapıyordu. Hasta yazıldığı üç, dört kez ise, ücreti düşük aldığından, az üzülmemişti. Bir keresinde iyileşmeden bile tersaneye çalışmaya gitmişti.

Bir gün, babam eve çok üzüntülü döndü. Bundan böyle fazla mesai yapılmayacağı kendisine bildirilmişti. Oysa, bu fazladan parayı kazanmayacak olursa, geçimimiz çok güçleşecekti. Babam, biz dört çocuğu için hayat sigortası yaptırmıştı. Her ay iki yüz mark bunun için ödüyordu. Ayrıca, Türkiye'ye, annemin ve kendisinin anne babasına da para göndermesi gerekiyordu.

Küçük-İstanbul'daki kimi kadınlar, evlere temizliğe giderek para kazanıyorlardı. Böyle bir işte aslında annem de çalışabilirdi, ama Selim henüz çok küçüktü, onu yalnız bırakamıyordu.

Birdenbire kederli bir havaya girmiştik. Biz üç büyük çocuk, bir kenara çe-

kilip ders kitaplarımızı okuyorduk. Televizyonu açmayı göze alamıyorduk. Her zaman gürültü patırtı eden Selim bile suspus olmuştu. Babam artık onunla şakalaşmıyordu da, ondan.

Günün birinde bay Avcıata, babamı görmeye geldi. Babamla birlikte on yıl önce memleketten ayrılmışlardı. Avcıata kısa bir süre önce tersanedeki işini bırakmıştı. Şimdi Hamburg dışında, bir metal işleri fabrikasında kaynakçı olarak çalışıyordu.

«Sanırım sen de gelebilirsin bize» dedi babama, «kaynakçı aradıklarını duydum.»

Babam işinden bir gün ücretsiz izin aldı. Hakan da okuldan benim için özür diledi. Sabah erkenden, babamla yola çıktık. Gerçi babam artık Almanca konuşup görüşebiliyordu ama, bu türden görüşmelerde ne söylendiğini çok iyi anlamak gerekiyordu. Ne söyleyeceksen onu da çok iyi anlatman şarttı. Onun için babam beni yanına çevirmen olarak aldı.

Uzun bir yolculuk yaptık. Aşağı yukarı üç saat, dört kez aktarma yaptıktan sonra, bir süre de yürüdük.

Fabrikada yemek paydosunu bekledik. Mustafa Avcıata bizi personel şefine çıkardı. Avcıata ile babamın çocukluktan beri tanış olmalarının elbette yararı dokundu. Avcıata babama kefil olabilirdi. Babamın üç yıldır hep aynı işyerinde çalışmış olması personel şefinin hoşuna gitmişti.

«Küçük bir uygulama sınavı geçirirsiniz» dedi, «bakalım kaynak makinesiyle ne dereceye kadar içli dışlısınız.»

Bu sınav babam için önemsiz bir şeydi. Atölye şefi çok memnun kalmıştı. Personel şefi:

«Önümüzdeki ayın ilk günü bizde işe başlayabilirsiniz» dedi.

«İşe alıyor musunuz beni? Burada çalışabilecek miyim?»

«Evet, tamam.»

Personel şefi babamı uğurlamak istiyordu. Babam benden, bir şey söylememi istedi.

«Kendisini işe aldığınızı babam yazılı olarak bildirmenizi istiyor. Çalıştığı yerden çıkacak da ondan.»

«Anlıyorum. Hemen yazıp adresinize yollarım.»

«Daha iyi beklemek burada, yok zarar, biz beklemek» dedi babam.

«Güzel, ön odada bekleyin öyleyse.»

Yarım saat kadar bekledikten sonra, fabrikanın babamı işe aldığını bildiren belgeyi aldık. Eh, dertlerden yarı yarıya kurtulmuştuk. Ama ancak ilk yarısından. Çünkü burada bir barınak bulamadıkça, babam işini değiştiremezdi.

Küçük-İstanbul'da oturanlar ancak tersanede çalışanlardır. Oradaki barakalar, tersane sahibine aittir. Ayrıca, babamın her gün oradan gidip gelmesi olacak şey değildi. Demek istediğim, babam henüz işten ayrılmayı göze alamazdı.

Küçük-İstanbul'a döndüğümüzde ortalık kararmıştı. Blankenese'den Neuenfelde'ye geçen son tekneye ancak yetişmiştik.

Fabrikanın çok uzakta olduğunu bilmeyen annem, çoktan meraklanmaya başlamıştı. Hemen ev bark durumunu öğrenmek istedi:

«Fabrika yabancı işçilere ev veriyor mu?»

«Fabrikada Mustafa'dan başka yabancı işçi yok. Avcıata'lar yakında ev bu-

lamamışlar. Mustafa her gün bir buçuk saatlik yolu gidip geliyor.»

«Gazetelerde hafta sonları kiralık ev ilanları çıkıyor» dedi Hakan.

«Baksak da anlayamayız ki, sözcükleri hep kısaltılmış yazıyorlar.»

Ama ben işin içinden çıkabileceğimden emindim. Cumartesi sabahı erkenden bir gazete aldım. İlan sayfasını çabucak açtım. «Kiralık» sütununu buldum.

«4 Z. Alsterbl. Mod. Ausst. Kompl. Küche, Balk. Gar. 1200 ex. Kaut. 10000.»

«Bin iki yüz mark kira! Peki şu on bin mark ne demeye geliyor?» diye bağırdı babam öfkeyle. Bunun ne demek oldu-

ğunu o sırada ben de bilmiyordum. Ama şimdi biliyorum. On bin mark, evsahibine verilmesi gereken depozito parasıydı. Kiranın ödenmemesi haline karşı bir güvence önlemi!

Öteki ilânlar da aynıydı. Hep bize gelmez ev ilânları. Üstelik hiç biri fabrika yakınında değildi.

«Böyle olacak değil», dedi babam, «Kasım çabuk giyin, gidip kendimiz arayalım.»

HOŞÇA KALIN

Cumartesi günü saat dokuzda Neuenfelde iskelesine ayak bastık. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. «Richard Wagner» adlı eski teknenin tek yolcuları bizdik.

Fabrika yakınındaki yerler ıssızdı. Buralarda dönüp dolaşmanın bir yararı olmayacağı kanısındaydım. Kulaklıklı kışlık kasketim başımdaydı. Yağmur suları kasketimin siperliğinden suratıma akıyordu. Sırılsıklamdım ama, babama belli etmek istemiyordum. O da halinden

hoşnut olmasa gerekti.

Çoğu evler eski, küçüktü; bir ya da iki ailelik! Bütün pencerelerin perdeleri sımsıkı kapalıydı. Bazılarının ardında televizyonların mavi ışığı görülüyordu. Evlerin önünden böyle sırılsıklam geçerken, Almancadaki «obdachlos» sözcüğü kafamdan çıkmıyordu. Yani, başında bir tavanı olmayan, yersiz yurtsuz, anlamında bir sözcük. Kiralık diye tek bir tabela bile yoktu.

Biraz önümüzden şemsiyeli, yaşlıca bir bay yürüyordu. Arkasından koşup yetiştim.

«Burada kiralık evler nerde? Söyler misiniz?»

Yaşlıca bay durdu, elini kulağına götürdü.

«Hm, nasıl?»

Sorumu yüksek sesle tekrarladım. Ne var ki, adam omuz silkmekle yetindi. Bana dostça bir bakışla baktı, başını salladı, kulağını gösterdi. Sağır olduğu için ne dediğimi duymuyordu.

Köyün sonuna ulaşmıştık. Ama yol sürüp gidiyordu. Uzakta yüksek bir inşaat kreyni gördük. Büyükçe bir arsa üze-

rinde apartmanlar yapılmaktaydı. Bir konut sitesi... Bitirilmiş yapılar da vardı.

«Bakalım burada oturanlar var mı?» diyen babam, henüz bitirilmemiş yolun üzerindeki su birikintileri arasından yürüdü. Bir sıra yapıya taşınılmış olsa gerekti. Önlerinde arabalar duruyordu. Bir kapının yanında alt alta adlar gördük. Bütün cesaretimizi toplayıp, birinci katın zilini çaldık. Kapıda Harms adı okunuyordu.

Bir kadın kapıyı açtı. Babam nezaketle eğildi, ben de...

«Rahatsız ettiğim için özür dilerim — kiralık ev arıyoruz da...»

«Rahatsız ettiğiniz falan yok», dedi kadın, «içeriye buyurun.»

Bizi bir odadan içeri götürdü. Bütün aile kahvaltıdaydı. Müjgân ile benim yaşımda iki çocuk ile, bir de babaları vardı. Kadın kocasına, ne aradığımızı söyledi.

«Yabancı mısınız?»

«Evet, Türkiye'den», dedi babam «aile, dört çocuk, bu oğul Kasım, ben Özdemir.»

«Babam metal fabrikasında iş buldu. Ama ev bulmadan işi kabul edemiyor» dedim.

«Önce bir oturun hele!» Bay Harms, masanın yanına bir koltuk, bir de sandalye çekti. Karısı bizim için tabak, fincan getirdi. Babama kahve, bana da süt verdi, ayrıca, küçük kurabiyelerden buyur etti.

Öylesine sinirliydik ki el bile uzatamadık. Karnımız da aç değildi. Ama nezaketsizlik olmasın diye, kurabiyelerden aldık.

«Çoğu daireler henüz kiralanmış değil.»

«Ne istiyor kira?» diye sordu babam.

«Beş yüz mark, ısınma ayrı.»

«Çok para.»

«Öyle denebilir, ama ne çare.»

Babam bu sırada içinden, bu kirayı verebilir mi diye hesap yapıyordu sanırım. Bay Harms'a bir Türk sigarası tutup, uzun süre sustu kaldı.

Ben, bu daireler yabancılara da kiralanıyor mu diye sordum kadına.

«Neden olmasın? Hem daha güzel olur. Hem burada çalışacaklar, hem de burada oturmayacaklar, öyle mi?»

Bu küçük mahallenin büyümekte olduğunu, fabrika ile diğer atölyelerin ge-

lişeceğini, yeni işçiler alınması gerekeceğini, söyledi.

«Karım da çalışır», dedi bay Harms, «yoksa bu daire bizim için de pahalı olurdu.»

Henüz beş yaşına basmamış bir kardeşim olduğunu, annemin ona baktığını söyledim.

Bu karı-koca, başka Almanlara göre çok daha ilgilenerek konuşuyorlardı bizimle. Bu ana değin bizimle bir de Uve'nin ana babası ilgilenmişlerdi. Evlerinde çok rahat etmiştim. Saatlerce kalabilirdim.

Derken, kapı çalındı. Bir Alman çift de ev aramaktaydılar. Henüz kiralanmamış olan daireler ne zaman gezilebilir diye sormaya gelmişlerdi.

«Onu bilmiyorum» dedi bayan Harms, «ama buyurun bizim evi görün, nasıl olsa ötekilerden farkı yok.»

Onlara evi gezdirdi. Kadının ikide birde «çok güzel» dediğini duyuyorduk. Sonra, bizim oturduğumuz odaya girdiler.

«Belki bay Özdemir de bu apartmana taşınacak» dedi bayan Harms. Bu iki Alman elimizi sıkmadılar. Kadın kocasına:

«Ah Werner», dedi, «burası bize göre değil sanırım, bir de Ochsenzoll'deki evi gezsek.»

«Ne dedin? Hangi evi?»

Kadın, kocasına göz kırptı.

«Biliyorsun ya canım, hani Herbert amca salık vermişti.»

Adam neden sonra, karısının işi idare etmek için böyle konuştuğunu anladı.

Babama baktım. Birdenbire kederlenmişti. Ama ne düşündüğümüzü birbirimize hiç açmadık.

Derken, bayan Harms gülerek:

«Sakın alınmayın bundan», dedi, «yabancılara karşı böylesine önyargıyla hareket edenleri biz de istemeyiz burada.»

Bu sözden sonra, gerçekten de rahat ettim. Daha bir çeyrek kadar kaldık. Bay ve bayan Harms'dan ayrılacağımız sırada, herşeyin düzeleceği kanısındaydık. Apartman merdivenlerini temizlemeyi kabul ederse, annemin de para kazanabileceğini söylediler. Selim buna bir engel sayılmazdı. Hemen ertesi gün apartman sahibi ile görüşüp, akşama bize telefon edeceklerdi.

«Boşuna umutlanmıyoruz sanırım.

Belki de herşey gerçekten düzelecek.» Dönüşte babam çok daha keyifliydi. Sağanağın altında uzun süre otobüs bekledik, ama aldırmadık. Sonra da, Elbe'yi geçecek tekneyi beklemek de ağır gelmedi.

Eve yaklaştığımızda artık yağmur yağmıyordu. Ama hava hâlâ kapalı, rüzgârlı ve soğuktu. Yollarda kimsecikler yoktu. Yanımızdan geçip giden arabalar bizi zifosa boğuyordu.

Küçük - İstanbul'a girişin oradaki «Stop» levhasının önünde çocuklar oynamaktaydı. Azrail de aralarındaydı. Bisikletinin tekerleğiyle uğraşıyordu. Sanırım biri lastiğini söndürmüştü. Belki de küçük çocuklardan biri. Ama hepsi de masum pozundaydılar.

Azrail, nereye gittiğimizi Hakan'dan öğrenmişti. «Ne var ne yok?» diye sordu.

Ben daha karşılık vermeden yine o konuştu :

«Bana anlatman gereksiz. İşler yine çatallaşmıştır garanti.»

Azrail bisikletini omuzuna vurup, bizimle geldi.

«Hâlâ bir karşılık vermeyecek misin?»

Nasıl olsa duyacaktı. Onun için, doğrusu bu ya, anlatmak istemiyordum.

Bizim barınak ağzı ağzına doluydu. Avcıata'lar Hamburg'dan gelmişlerdi. Azrail'in ana babası da buradaydılar. Babam haberi verdi. Arada ben de söze karıştım. Bay ve bayan Harms'ın söyledikleri, ama babamın anlamadığı ayrıntıyı tekrarladım.

Yüzümüze bir garip bakıyorlardı ki! Düş kurduğumuz kanısındaydılar. Bu işin iyi bir sona ulaşacağından hemen hepsi kuşku duyuyordu.

Üç hafta sonra, babamla Azrail'in babası, bizim eşyayı küçük bir kamyona yüklediler. Komşularımız kapılarının önüne çıkmış, bize, gözlerine inanamayarak bakıyorlardı. Dolaplı, raflı mutfağı, pırıl pırıl banyosu ile yepyeni bir apartman dairesine geçeceğimize inanan yoktu. İşin başında biz de inanamamıştık ya aslında...

Arkamızdan «hoşça kalın...» diye seslendiler. Küçük-İstanbul'u tekrar görmeyi pek istemiyorduk. Ama, «yine görüşürüz» diye karşılık verdik.

O cumartesi akşamı bir rastlantı so-

nucu karşılaştığımız Harms ailesi, bizim için her şeyi yoluna koymuş, hattâ bir çok tanıdıklarından mobilya bile edinmişlerdi. Güzel yataklar, dolaplar, masalar, sandalyeler, iki de koltuk! Gerçi artık kullanmadıkları şeylerdi ama, atılacak şeyler de değildi, yazık olurdu.

Bayan Harms bizim mutfakta kahve pişirdi. Dağ gibi yığılmış pastalar vardı. Komşumuz olan üç çocuklu bir Alman ailesini de getirmişlerdi. Çocuklar, Müjgân'ı dışarıya, oyun alanına çıkardılar. Tıpkı memleketteki, köyümüzdeki gibi bir bayram havasının dört bir yanımızda estiğini duyduk. Yeni evimiz birdenbire karton kutular, sandıklar, denkler ve çantalarla dolmuştu. Tıpkı beş yıl önceki gibi. Hani babam izinle bizim köye gelmişti...

Herkes hep bir ağızdan konuşuyordu. Söylenenler anlaşılmış, anlaşılmamış, farketmiyordu. Annemin heyecandan yanakları kızarmıştı. Alman kadınlarla konuşup duruyordu boyuna — ama elbette Türkçe... Yalnız, Almanca «teşekkür ederim, teşekkür ederim» demeyi savsaklamıyordu.

Biz bu güzel daireye taşınalı bir yıl oldu. Bir balkonumuz bile var. Dört bir yanımızda Almanlar oturuyor. Türk olmamız onları tedirgin etmiyor sanırım. Kimileri bizi ilginç bile buluyor.

Annem ilk günleri sık sık:

«Burada görüşebileceğim tek bir Türk kadın bile yok, buna canım sıkılıyor» diyordu. Ama babama sorarsanız, böyle olması daha iyi. Çünkü babam, annemin ancak bu koşullar altında buraya alışabileceğini, hiç değilse biraz da Almanca öğrenebileceğini söylüyor.

Buradan üç kilometre ötede oturan bir Türk ailesi var. Bunu da bayan Harms sorup öğrendi. Anneme, gidip onları bir görmesini önerdi. Gelgelelim, yalnız başına ancak bakkala kadar gidebilen annem, buna yanaşmadı.

Bir gün annem can sıkıntısından ağlayınca, babam oraya beni gönderdi. Selâmlarını söyleyip, aileyi bize buyur edecektim.

Ne var ki, evin kapısında bir Alman adı yazılıydı. Yolda rastladığım bir kadına Türkler'i sordum. Bana o evin ardındaki bir sundurmayı gösterdi.

Sundurmanın çatısına bir merdivenle çıkılıyordu. Oturma odası tahta perdeyle ayrılmıştı. Kapı açık duruyordu. İçerde, çocuk arabasında bir bebek yatıyordu. Yerde de küçük bir çocuk oynamaktaydı. İki kanepe, yorganlar, yastıklar ile tepeleme doluydu. Yataklar geceleri yere seriliyordu, herhalde. Bir köşede küçük bir masa duruyordu, üzerinde de bir elektrikli tencere...

Çocukların annesi, iki elinde iki kova suyla merdivenden yukarı çıktı, geldi. Yukarıda su tesisatı yoktu. Bizimkilerin selâmını iletip, çocukları var mı diye sordum. Kardeşimle ben, onlarla ara sıra oynayabilirdik.

«Hayır, yalnız bu iki kızımız var», dedi kadın. Aileyi buyur etmem gerekiyordu ama, yapamadım. Sonradan, babam doğru düşündüğümü söyledi. Böyle bir yerde oturmak zorunda kalan insanların bizim güzel evimizi görmeleri onları üzecekti.

Küçük-İstanbul'dan hiç kimseyi buyur etmedik. Yalnız Azrail, kısa bir süre önce buradaydı. Azrail'e sorarsanız, bütün Hamburg'da, hattâ belki de bütün

Almanya'da, bizim kadar şanslı bir Türk ailesi daha bulunamaz. Azrail, kendi evine dönmeyi hiç istemedi. Onu anlamak zor değildi. Tatilde bütün bir hafta bizde kalacak. Bizde kalması çok güzel olacak.

Okul açık olduğu süreyle yalnız derslerimizi düşünmeliymişiz. Babam böyle diyor.

Küçük - İstanbul'daki öğretmenimiz, Hakan ile beni ne yapıp edip yüksek okula göndermesini babama salık vermişti. Babam buna çok sevindiydi. Bizim başarıya ulaşacağımızı hep ummuş, umudunu kesmemişti. Müjgân ile Selim de büyüyünce, öğrenimi sürdürecekler. Babam, iyi bir öğrenimin, erkek çocuklar için de, kız çocuklar için de çok önemli olduğuna inanıyor. Kız çocuğuyla ilgili konularda çoktandır, çoğu Türk babalar gibi düşünmüyor.

Karnelerimizdeki notlar iyi gelince, bay Harms ile öbür komşulara, bunu sevinçle anlatıyor. Ama bazı bazı kuşkuyla konuştuğu da oluyor:

«Tanrı yardımcımız olsun da, sizler okulu bitirinceye dek Almanya'da kalalım.»

Geçenlerde, bizim sınıfa Köln'lü yeni bir Alman öğrenci geldi. Konuşması çok garip, yabancı gibi konuşuyor. Bir seferinde, ne söylediğini hemen anlayamamıştım. Bunun üzerine:

«Siz Hamburgluların ne dediğini anlamak da güç ya...» dedi.

«Hamburglu mu? Ben Türk'üm» diye karşılık verdim.

«Hadi hadi, bana mı yutturacaksın? Bende kulak vardır kulak, öyle kolay kolay yanılmam.»

O zaman, defterlerimden birini gösterdim. Etiketi okuyunca, adımın Kasım Özdemir olduğunu gördü.

2. BASIM

Sevgili çocuklar. Avrupa kıtasında Almanya diye bir zengin ülke var. Biliyor musunuz, şu anda, Almanyada bir milyona yakın Türk, karın tokluğuna, en ağır işlerde, işçi olarak çalışıyor. Hem de ne güçlüklerle. Tarihin en büyük göçlerinden biridir bu. Bu işçilerin yarattıkları, ürettikleri bütün zenginlikler de o yabancı ülkede kalıyor. İşte **Hamburg'daki Küçük İstanbul** adlı bu kitapta, Anadolunun bir köyünden kalkıp Almanyaya çalışmak için göçen bir ailenin öyküsünü bulacaksınız. Bu işçi ailesinin çocuğu olan Kasım Özdemir'in acı ama gerçek öyküsünü şaşkınlıkla okuyacaksınız.

KDV dahil
1500 Lira